

J. R. King.
Schol. Dunelm.
1852.

D. JUNII JUVENALIS

ET

A. PERSII FLACCI

SATIRÆ,

AD FIDEM OPTIMARUM EDITIONUM.

OXONII,

IMPENSIS WINTERBORNE ET SABIN.

LONDINI, H. WASHBOURNE.

1845.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

ARGUMENTUM.

In prima hujus Satiræ parte (v. 1-18,*) lepidas poeta tradit causas, quibus adductus animum ad carmina scribenda et post longam demum moram evulganda appulerit: se enim, recitationibus crebris et importunis multorum poetarum, qui ejusdem fere argumenti carmina composuerint iisdemque adumbraverint coloribus, tamdiu ac toties et tantopere offensum atque vexatum, sibi temperare non potuisse, quo minus ipse etiam aliquid scriberet recitaretque, quo saltem iis, quibus non sine ingenti tædio aures præbuerit,* reponeret, *rependeret, par pari referret, h. e. idem legendi audiendique fastidium crearet, ne patientiam suam hi* impune *insultasse videri possent; (v.* 1-14*), utque aliquam certe scribendi facultatem sibi compararet, scholas dicit Grammaticorum Rhetorumque a se fuisse frequentatas; nihil autem referre, utrum aliorum versificatorum,*

quorum tantus sit numerus, ut ubique iis occurrat, an sua manu pereat charta. (v. 15-18.*) In altera Satiræ parte (v.* 19-150*) rationes affert, quare, capto carminum scribendorum consilio, ad satiras potius, quam ad alia poematum genera, animum converterit: tot enim et tanta Romæ nunc vigere vitia ac scelera, ut in hoc campo facile suppeditet omnis dicendi apparatus, et* difficile sit, satiram non scribere *utque,* si natura neget, faciat indignatio versum, qualemcumque possit; *(v.* 30, 79*) multo quoque magis expedire, hæc hominum vitia notari, quam exponi mythos et argumenta, jam tractata a tot poetis et omnibus nota. (v.* 52 *seq.) Præterea summam proponit omnium, quæ in satiris suis persequi apud animum constituerit quæque hoc poeseos genus complectatur. (v.* 81-86.*) In fine demum carminis animo secum reputans ac dolens, priscam loquendi scribendique libertatem poetis præcisam esse et homines, qui multum auctoritate et Imperatorum gratia valeant, nedum ipsos Cæsares, non sine salutis vitæque periculo vivos carpi posse, se in sola mortuorum, utpote qui non amplius mordeant, facta et mores invecturum esse profitetur. (v.* 150-171.*)*

SEMPER ego auditor tantum? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?
Impune ergo mihi recitaverit* ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumserit ingens

* *Cantaverit.* Heinr.

Telephus, aut summi plena jam margine libri
Scriptus et in tergo, nec dum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis et Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Æacus, unde alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ, quantas jaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani convulsaque marmora clamant
Semper et assiduo ruptæ lectore columnæ.
Exspectes eadem a summo minimoque poeta!
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, et nos
Consilium dedimus Sullæ, privatus ut altum
Dormiret. Stulta est clementia, quum tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.
Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat et placidi rationem admittitis, edam.
Quum tener uxorem ducat spado, Mævia Tuscum
Figat aprum et nuda teneat venabula mamma;
Patricios omnes opibus quum provocet unus,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat;
Quum pars Niliacæ plebis, quum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile est Satiram non scribere. Nam quis iniquæ
Tam patiens Urbis, tam ferreus, ut teneat se,
Causidici nova quum veniat lectica Mathonis,
Plena ipso? post hunc magni delator amici
Et cito rapturus de nobilitate comesa,
Quod superest; quem Massa timet, quem munere palpat

Carus et a trepido Thymele submissa Latino;
Quum te submoveant qui testamenta merentur
Noctibus, in cœlum quos evehit optima summi
Nunc via processus, vetulæ vesica beatæ?
Unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisque suas ad mensuram inguinis heres.
Accipiat sane mercedem sanguinis et sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram!
  Quid referam, quanta siccum jecur ardeat ira,
Quump opulum gregibus comitum premit* hic spoliator
Pupilli prostantis? et hic damnatus inani
Judicio (quid enim salvis infamia nummis?)
Exsul ab octava Marius bibit et fruitur Dîs
Iratis; at tu victrix provincia ploras!
  Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? Sed quid magis Heracleas
Aut Diomedeas aut mugitum Labyrinthi
Et mare percussum puero fabrumque volantem,
Quum leno accipiat moechi bona, si capiendi
Jus nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus et ad calicem vigilanti stertere naso;
Quum fas esse putet curam sperare† cohortis,
Qui bona donavit præsepibus et caret omni
Majorum censu, dum pervolat axe citato
Flaminiam puer: Automedon nam lora tenebat,
Ipse lacernatæ quum se jactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio? quum jam sexta cervice feratur
Hinc atque inde patens ac nuda pæne cathedra
Et multum referens de Mæcenate supino

* *Premat.* Heinr. † *Spectare.* Heinr.

Signator, falso* qui se lautum atque beatum
Exiguis tabulis et gemma fecerat uda;
Occurrit matrona potens, quæ, molle Calenum
Porrectura, viro miscet sitiente rubetam,
Instituitque rudes melior Locusta propinquas
Per famam et populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum,
Si vis esse aliquis! Probitas laudatur et alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum vetus et stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avaræ,
Quem sponsæ turpes et prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcumque potest, quales ego vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion, nimbis tollentibus æquor, 81
Navigio montem ascendit sortesque poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit sinus? alea quando
Hos animos? Neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Proelia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! Simplexne furor, sestertia centum
Perdere et horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto cœnavit avus? Nunc sportula primo
Limine parva sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit et trepidat, ne

* *Signator falso*, Heinr.

Suppositus venias ac falso nomine poscas
Agnitus accipies; jubet a præcone vocari
Ipsos Trojugenas: nam vexant limen et ipsi
Nobiscum. Da Prætori, da deinde Tribuno!
Sed libertinus prior est. Prior, inquit, ego adsum:
Cur timeam, dubitemve locum defendere, quamvis
Natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem? Sed quinque tabernæ
Quadringenta parant. Quid confert purpura major
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego possideo plus
Pallante et Licinis. Exspectent ergo tribuni;
Vincant divitiæ, sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis;
Quandoquidem inter nos sanctissima Divitiarum
Majestas: etsi funesta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque salutato crepitat Concordia nido.
Sed quum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat;
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est
Et panis fumusque domi? Densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida vel prægnans et circumducitur uxor.
Hic petit absenti, nota jam callidus arte,
Ostendens vacuam et clausam pro conjuge sellam.
Galla mea est, inquit. Citius dimitte. Moraris?*
Profer, Galla, caput. Noli vexare, quiescit.

* *Citius dimitte: moraris.* Heinr.

Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum:
Sportula, deinde forum, jurisque peritus Apollo
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius atque Arabarches,
Cujus ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres lassique clientes,
Votaque deponunt, quamquam longissima cœnæ
Spes homini. Caules miseris atque ignis emendus.
Optima silvarum interea pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse jacebit.
Nam de tot pulcris et latis orbibus et tam
Antiquis una comedunt patrimonia mensa.
Nullus jam parasitus erit! Sed quis ferat* istas
Luxuriæ sordes? Quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum!
Pœna tamen præsens, quum tu deponis amictus
Turgidus et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitæ mortes atque intestata senectus.
It nova, nec tristis, per cunctas fabula cœnas,
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient facientque minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. Utere velis;
Totos pande sinus. Dicas hic forsitan, Unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi, quodcumque animo flagrante liberet,
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigellinum: tæda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum diducis† arena.—
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur

* *Feret.* Heinr. † *Deducis.* Heinr.

Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos?—
Quum veniet contra, digito compesce labellum:
Accusator erit, qui verbum dixerit, Hic est.
Securus licet Æneam Rutulumque ferocem
Committas: nulli gravis est percussus Achilles,
Aut multum quæsitus Hylas urnamque secutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus; tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ et lacrumæ. Tecum prius ergo voluta
Hæc animo ante tubas. Galeatum sero duelli
Pœnitet. Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

SATIRA II.

ARGUMENTUM.

***Magna** nunc Romæ est pessimorum multitudo hominum, qui, vultu et sermone speciem sapientiæ ac virtutis præ se ferentes, vitia, quibus ipsi indulgent quam maxime, verbis pœnisque castigant, tristes in publico, domi obscœni. (v.* 1-28*). Neque id mirum : nam perniciosum hujus simulationis exemplum Princeps et Censor severus, tragico nuper pollutus adulterio, edidit, quod certatim imitantur senatores ac nobiles, qui muliebria tam facientes quam patientes et sericis perlucidisque vestibus induti mollitiem tamen acrius increpant.* (29-78.) *Horum contagio cujusque mox ordinis et sexus homines trahet,* (78-81) *ipsi vero paulatim, ut vulgo*

fit, ab illa turpitudine ad majorem delabentur, et in consortium fœdorum muliebriumque recipientur virorum, qui, sexum, habitum, ornatum, vultum, vocis exilitatem incessumque feminarum mentientes, sacra Bonæ Deæ celebrant, et, Othonis Imperatoris exemplo, in ipsis castris vel speculis utuntur, vel faciem linunt pane madido. (82-114). *Non desunt etiam, heu nefas! viri, iique summo loco nati, ac sacerdotes, qui data dote viris nubunt nihilque magis dolent, quam quod nequeunt parere.* (115-142.) *Quod tamen omnium turpissimum est ac portento simile, viros, genere et nobilitate hujus civitatis facile principes, non pudet gladiatorum et vel retiariorum, qui nuda facie pugnant, partes agere.* (143-148). *Quæ monstra hominum, si vera essent, quæ de Manibus et inferis poetæ fabulantur adspicere olim in Orco horerent Curii, Fabricii aliique spectatæ virtutis viri.* (149-158). *Quid enim prodest, imperium nostrum orbis terrarum terminis definiri, si barbaros populos, quos vicimus armis, etiam vitiis superamus, et peregrini, qui ad nos commearunt, mox perditos induunt mores nostros atque in patriam suam referunt?* (159-170).

Ultra Sauromatas fugere hinc libet et glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt.
Indocti primum; quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias.* Nam perfectissimus horum est,

* *Invenies.* Heinr.

Si quis Aristotelem similem vel Pittacou emit
Et inbet archetypos pluteum servare Cleanthas.
Fronti* nulla fides. Quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? Castigas turpia, quum sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos!
Hispida membra quidem et duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum; sed prodice levi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.
Rarus sermo illis et magna lubido tacendi
Atque supercilio brevior coma. Verius ergo
Et magis ingenue Peribomius. Hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur:
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Herculis invadunt et de virtute locuti
Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor?
Infamis Varrillus ait. Quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cœlum terris non misceat et mare cœlo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sullæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc leges revocabat amaras
Omnibus atque ipsis Veneri Martique timendas,
Quum tot abortivis fecundam Iulia vulvam
Solveret et patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur jure ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros et castigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Lauronia quendam

* *Frontis.* Heinr.

Clamantem toties: Ubi nunc lex Iulia? dormis?
Ad quem subridens: "Felicia tempora, quæ te
"Moribus obponunt! Habeat jam Roma pudorem!
"Tertius e cœlo cecidit Cato. Sed tamen unde
"Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
"Quæ tibi? Ne pudeat dominum monstrare tabernæ.
"Quod si vexantur leges ac jura, citari
"Ante omnes debet Scatinia.* Respice primum
"Et scrutare viros; faciunt hi plura; sed illos
"Defendit numerus junctæque umbone phalanges.
"Magna inter molles concordia. Non erit ullum
"Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
"Tædia non lambit Culviam, nec Flora Catullam:
"Hispo subit juvenes et morbo pallet utroque.
"Numquid nos agimus causas? civilia jura
"Novimus? aut ullo strepitu fora vestra movemus?
"Luctantur paucæ; comedunt coliphia paucæ.
"Vos lanam trahitis calathisque peracta refertis
"Vellera: vos tenui prægnantem stamine fusum
"Penelope melius, levius torquetis Arachne,
"Horrida quale facit residens in codice pellex.
"Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
"Liberto, dederit vivus cur multa puellæ.
"Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto.
"Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.
"De nobis post hæc tristis sententia fertur:
"Dat veniam corvis, vexat censura columbas."
Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidæ. Quid enim falsi Lauronia? Sed quid
Non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores

* *Scantinia.* Heinr. Oudendorp.

In Proculas et Pollitas? Est mœcha Labulla:*
Damnetur, si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. Sed Julius ardet;
Æstuo. Nudus agas! Minus est insania† turpis.
En habitum, quo te leges ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor et illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore judicis ista
Si videas? Quare,‡ an deceant multicia testem?
Acer et indomitus libertatisque magister,
Cretice, perluces. Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures; sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit et porrigine porci,
Uvaque conspecta‖ livorem ducit ab uva.
  Fœdius hoc alipuid quandoque audebis amictu.
Nemo repente venit turpissimus. Accipient te
Paulatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus et toto posuere monilia collo
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ
Et magno cratere Deam; sed more sinistro
Exagitata procul non intrat femina limen:
Solis ara Deæ maribus patet. Ite profanæ!
Clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu pingitque trementes
Adtollens oculos: vitreo bibit ille Priapo
Reticulumque comis auratum ingentibus implet,

* *Fabulla.* Rup. et Heinr.
† *Infamia.* Heinr.
‡ *Quæro.* Rup. et Heinr.
‖ *Contacta.* Heinr Conf Seneca de Tranquill, c. 7, Liv. iv. 30.

Cærulea indutus scutulata aut galbana rasa,
Et per Junonem domini jurante ministro.
Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, quum jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus atque recenti
Historia, speculum civilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam
Et curare cutem; summi constantia civis,
Bebriaci campo spolium affectare Palati
Et pressum in faciem* digitis extendere panem:
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor aut reverentia mensæ;
Hic turpis Cybeles et fracta voce loquendi
Libertas et crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum conducendusque magister.
Quid tamen exspectant, Phrygio quos tempus erat jam
More supervacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini, sive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ: dictum Feliciter! Ingens
Cœna sedet: gremio jacuit nova nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres majoraque monstra putares,
Si mulier vitulum vel si bos ederet agnum?
Segmenta et longos habitus et flamea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater Urbis,
Unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde

* *Facie.* Heinr.

Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes ?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir :
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri ? Vade ergo et cede severi
Jugeribus campi, quem negligis ! Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ causa officii ? Quid quæris ? Nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modo vivere ; fient,
Fient ista palam, cupient et in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere et partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora juris
Natura indulget. Steriles morientur,* et illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.
  Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustravitque fuga mediam gladiator arenam
Et Capitolinis generosior et Marcellis
Et Catulis Paullique minoribus et Fabiis et
Omnibus ad podium spectantibus. His licet ipsum
Admoveas, cujus tunc munere retia misit.
  Esse aliquid† Manes et subterranea regna
Et contum et Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid sentit et ambo
Scipiadæ ? quid Fabricius manesque Camilli ?
Quid Cremeræ legio et Cannis consumta juventus,
Tot bellorum animæ, quoties hinc talis ad illos
Umbra venit ? Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tædis et si foret humida laurus.

* *Moriuntur*. Rup. et Heinr.
† *Aliquos*. Heinr.

Illuc, heu, miseri traducimur! Arma quidem ultra
Litora Juvernæ promovimus et modo captas
Orcadas ac minima contentos nocte Britannos:
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in Urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Adspice, quid faciant commercia: venerat obses.
Hic fiunt homines! Nam si mora longior Urbem
Indulsit pueris, non umquam deerit amator:
Mittentur bracæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

SATIRA III.

ARGUMENTUM.

Umbricius haruspex, quem Cumas migraturum Juvenalis ad Egeriæ usque lucum comitatur, (v. 1-20) veteri amico ibi discessus sui causas exponit, nimirum Romæ (1) probos homines contemptu laborare, neque ad honestas artes exercendas præmiis invitari, sed iis potius ad incitas redigi, malos contra et viles gratia atque auctoritate apud omnes, etiam Principes, valere, et pravis sordidisque artibus ad summos obrepere honores maximasque opes nancisci; (21-40) 2) spectatissimos esse et felicissimos artis dissimulandi adulandique gnaros, Astrologos, filios, quibus mors parentum sit in optatis, et adulterii, furti aliorumque scelerum conscios: (41-57) 3) gratiosissimos omnium minimeque feren-

dos esse peregrinos, qui e Syria aliisque Orientis regionibus Romam confluxerint, ac prorsus corruperint mores hujus urbis, maxime Græcos, homines molles, libidinosos, adulationis omniumque artium peritissimos, qui in divitum se insinuent familiaritatem et quorum ne philosophi quidem dubitent, falsis testimoniis alios, ipsosque amicos ac discipulos circumvenire; (58-125) 4) *miserrimam esse conditionem pauperis clientis, cui a ditioribus magistratibusque summis præripiatur sportula, qua vitam sustentaverit;* (126-130) 5) *servos ac libertinos ditiores esse ingenuis et honoratiores;* (131-136) 6) *ne homini quidem probissimo religiosissimoque fidem haberi, nisi idem sit locuples;* (137-146) 7) *inopes atque tenues male vestitos omnibus ludibrio esse; loco ac sede honoratiori, quam olim occupaverint, a vilissimo quoque, modo dives ille sit, pelli; si filiam alicujus nuptiis ambiant, repudiari; non scribi heredes; a negotiis publicis removeri; neque facile ex egestate atque humili conditione emergere propter insana omnium rerum pretia;* (147-170) 8) *ambitiosam esse paupertatem, neque pro re ac facultatibus pretiosiores sumi vestes, quum in plerisque contra Italiæ oppidis, etsi Romanis ibi legibus moribusque vivatur, nemo ne togam quidem, nedum prætextam, induat, et festis quoque diebus ac publice omnes, summi pariter et infimi, nobiles et ignobiles, eodem habitu conspiciantur;* (171-183) 9) *ab egenis clientibus non patronis tantum, sed servis quoque, ne aditu ad dominos eorum prohibeantur, quovis die festo aliquid muneri esse dandum;* (183-189) 10) *neque interdiu vitam periculo vacuam esse, neque noctu somnum capi propter assiduam ædificiorum prolapsionem frequentiaque incendia, et*

ædibus ardentibus pauperem, qui in summo habitet cœnaculo, non curari, bonisque, etsi paucis, tamen omnibus, amissis a nemine juvari, ditioribus contra præsto esse qui subveniant; (190-222) 11) tenebrosas ædes tanti in unum conduci annum, quanti in aliis Italiæ opidis ematur domus cum agro hortoque; (223-231) 12) plurimos pauperes mori morbo ex vigiliis contracto, quum in ea ædium parte habitent, quæ vicis proxima sit, et ubi continuo curruum, opificum jumentorumque strepitu somnus eorum interrumpatur; (232-238) 13) divites lectica per urbem ferri, et tutos in ea etiam legere ac dormire, inopes vero euntes vel a turba populi in vicis premi, concuti et conculcari, vel adeo casu arborum saxorumve, plaustris impositorum, obtritos perire; (239-267) 14) noctu summum esse periculum vel a testis fractis et ex alto cœnaculo dejectis, (268-277) vel a juventute lasciva ac temulenta, quæ nocturno tempore per urbem vagari, atque invalidum quemque obviorum corripere, cædere vel ultro quoque, tamquam injuria sibi facta sit, accusare soleat; (278-301) 15) tantem esse multitudinem grassatorum latronumque, quæ ex multis Italiæ locis Romam, tamquam feræ et aves ad vivaria, confluxerint, ut vix suppetant catenæ ac vincula ad eos, qui capti sint, constringendos. (302-314). Hisce discessus causis memoratis Umbricius poetam valere jubet. (315-322).

QUAMVIS digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet atque unum civem donare Sibyllæ.
Janua Baiarum est et gratum litus amœni

Secessus. Ego vel Prochytam præpono Suburæ.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos ac mille pericula sævæ
Urbis et Augusto recitantes mense pœtas?
Sed dum tota domus reda componitur una,
Substitit ad veteres arcus madidamque Capenam.
Hic, ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ,
Nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
Judæis; quorum cophinus fœnumque supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere jussa est
Arbor, et ejectis mendicat silva Camenis.
In vallem Egeriæ descendimus et speluncas
Dissimiles veris. Quanto præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent mormora tophum!
Hic tunc Umbricius, Quando artibus, inquit, honestis
Nullus in Urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Dædalus exuit alas,
Dum nova canities, dum prima et recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, et pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria: vivant Artorius istic
Et Catulus: maneant qui nigrum in candida vertunt,
Quìs facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et præbere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines et municipalis arenæ

Perpetui comites notæque per oppida buccæ
Munera nunc edunt et, verso pollice vulgi,
Quem libet, occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas; et cur non omnia? quum sint
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? Mentiri nescio: librum,
Si malus est, nequeo laudare et poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera numquam
Inspexi. Ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norunt* alii: me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tamquam
Mancus et exstinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, et cui fervens
Æstuat occultis animus semperque tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi quodque in mare volvitur aurum,
Ut somno careas ponendaque præmia sumas
Tristis et a magno semper timearis amico.
Quæ nunc divitibus gens acceptissima nostris
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre, Quirites,
Græcam Urbem: quamvis quota portio fæcis Achæi?
Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes
Et linguam et mores et cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit et ad Circum jussas prostare puellas.

* Norint. Heinr.

Ite quibus grata est picta lupa barbara mitra!
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis,
Esquilias dictumque petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domuum dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promtus et Isæo torrentior. Ede, quid illum
Esse putes? quem vis hominem, secum adtulit ad nos:
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus: omnia novit.
Græculus esuriens in cœlum, jusseris, ibit.
Ad summam, non Maurus erat neque Sarmata nec Thrax,
Qui sumsit pennas, mediis sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
Signabit? fultusque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna et cottana vento?
Usque adeo nihil est, quod nostra infantia cœlum
Hausit Aventinum* baca nutrita Sabina?
Quid? quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis,
Miratur vocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet et nobis laudare: sed illis
Creditur. An melior, quum Thaida sustinet, aut quum

* *Aventini.* Heinr et Vulg.

Uxorem comœdus agit vel Dorida nullo
Cultam palliolo? Mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum et tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda est. Rides? meliore* cachinno
Concutitur; flet, si lacrumas conspexit amici,
Nec dolet: igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromidem: si dixeris, æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper et omni
Nocte dieque potest alienum sumere vultum,
A facie jactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est et ab inguine tutum;
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus levis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aviam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus atque inde timeri.
  Et quoniam cœpit Græcorum mentio, transi
Gymnasia atque audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occidit Baream, delator amicum
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.
Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis vel Diphilus aut Erimarchus†,
Qui gentis vitio numquam partitur amicum,
Solus habet. Nam quum facilem stillavit in aurem
Exiguum de naturæ patriæque veneno,
Limine submoveor: perierunt tempora longi

* *Rides, majore ca.* Heinr et Vulg.
† *Hermarchus.* Rup. et Heinr.

Servitii. Nusquam minor est jactura clientis.
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
Currere, quum Prætor lictorem impellat et ire
Præcipitem jubeat, dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam et Modiam collega salutet?
Divitis hic servi claudit latus ingenuorum
Filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ vel Catienæ,
Ut semel atque iterum super illam palpitet: at tu,
Quum tibi vestiti facies scorti placet, hæres
Et dubitas alta Chionem deducere sella.
Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam:
Protenus ad censum, de moribus ultima fiet
Quæstio. Quot pascit servos? quot possidet agri
Jugera? quam multa magnaque paropside cœnat?
Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet et fidei. Jures licet et Samothracum
Et nostrorum aras contemnere fulmina pauper
Creditur atque Deos, Dîs ignoscentibus ipsis.
Quid? quod materiam præbet causasque jocorum
Omnibus hic idem, si fœda et scissa lacerna,
Si toga sordidula est et rupta calceus alter
Pelle patet; vel si consuto vulnere crassum
Atque recens linum ostendit non una cicatrix.
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
Cujus res legi non sufficit, et sedeant hic
Lenonum pueri quocumque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes juvenesque lanistæ.

Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres?
Quando in consilio est Ædilibus? Agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi; sed Romæ durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres et frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam
Contentusque illic veneto duroque cucullo.
Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Majestas tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, quum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans;
Æquales habitus illic similesque* videbis
Orchestram et populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.
Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus
Quam satis est interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est: hic vivimus ambitiosa
Paupertate omnes. Quid te moror? Omnia Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
Ut te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati;
Plena domus libis venalibus†! Accipe et istud
Fermentum tibi habe: præstare tributa clientes

* *Similemque*. Heinr.
† *Genialibus*. Heinr et nonnulli editores. Cf. iv 66. x. 334.

Cogimur et cultis augere peculia servis.
Quis timet aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter juga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. Nam sic labentibus obstat
Villicus et, veteris rimæ quum texit* hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Jam poscit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon; tabulata tibi jam tertia fumant:
Tu nescis: nam si gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
Ornamentum abaci; nec non et parvulus infra
Cantharus et recubans sub eodem marmore Chiron;
Jamque vetus Græcos servabat cista libellos,
Et divina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? et tamen illud
Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum et frustra rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio tectoque juvabit.
Si magna Asturici cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia Prætor;
Tunc gemimus casus Urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, et jam occurrit† qui marmora donet,
Conferat impensas. Hic nuda et candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris et Polycleti,

* *Pro "quum texit."* Heinr Ruperti et alli "contexit" in textum recipiunt.
† *Accurrit.* Rup. et Heinr.

Hæc Asianorum vetera ornamenta Deorum,
Hic libros dabit et forulos mediamque Minervam,
Hic modium argenti. Meliora ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus et merito jam
Suspectus, tamquam ipse suas incenderit ædes.
Si potes avelli Circensibus, optima Soræ
Aut Fabrateriæ domus aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic puteusque brevis nec reste movendus
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Vive bidentis amans et culti villicus horti,
Unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
Est aliquid, quocumque loco, quocumque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacertæ.

Plurimus hic æger moritur vigilando: sed illum
Languorem peperit cibus imperfectus et hærens
Ardenti stomacho. Nam quæ meritoria somnum
Admittunt? Magnis opibus dormitur in Urbe.
Inde caput morbi. Redarum transitus arcto
Vicorum inflexu et stantis convicia mandræ
Eripient somnum Druso vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives et ingenti curret super ora Liburno,
Atque obiter leget aut scribet vel dormiet intus;
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
Unda prior, magno populus premit agmine lumbos,
Qui sequitur; ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox undique magna
Calcor, et in digito clavus mihi militis hæret.

Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivæ: sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res

Impositas capiti, quot recto vertice portat
Servulus infelix et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ: modo* longa coruscat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plaustra vehunt; nutant alte populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat,
Axis et eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Invenit? Obtritum vulgi perit omne cadaver
More animæ. Domus intera secura patellas
Jam lavat et bucca foculum excitat, et sonat unctis
Striglibus et pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur: at ille
Jam sedet in ripa tetrumque novicius horret
Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum,
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
Respice nunc alia ac diversa pericula noctis:
Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa et curta fenestris
Vasa cadant; quanto percussum pondere signent
Et lædant silicem. Possis ignavus haberi
Et subiti casus improvidus, ad cœnam si
Intestatus eas. Adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, fenestræ.
Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
Ut sint contentæ patulas defundere pelves.
Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus.
Ergo non aliter poterit dormire? Quibusdam

* *Scinduntur tunicæ sartæ modo: longa cor.* Heinr.

Somnum rixa facit: sed, quamvis improbus annis
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina læna
Vitari jubet et comitum longissimus ordo,
Multum præterea flammarum et ænea lampas.
Me, quem luna solet deducere vel breve lumen
Candelæ, cujus dispenso et tempero filum,
Contemnit. Miseræ cognosce procœmia rixæ,
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra starique jubet; parere necesse est.
Nam quid agas, quum te furiosus cogat et idem
Fortior? Unde venis? exclamat: cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor et elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? Aut dic, aut accipe calcem.
Ede, ubi consistas: in qua te quæro proseucha?
Dicere si tentes aliquid tacitusve recedas,
Tantumdem est; feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. Libertas pauperis hæc est:
Pulsatus rogat et pugnis concisus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen hæc tantum metuas: nam, qui spoliet te,
Non deerit, clausis domibus, postquam omnis ubique
Fixa catenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum et ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pomtina palus et Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes, tamquam ad vivaria, currunt.
Qua fornace graves, qua non incude, catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ et sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub regibus atque tribunis

Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram et plures subnectere causas:
Sed jumenta vocant, et sol inclinat: eundum est.
Nam mihi commota jam dudum mulio virga
Adnuit.* Ergo vale nostri memor, et quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoque ad Helvinam Cererem vestramque Dianam
Convellet† a Cumis. Satirarum ego, ni pudet illas,
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

SATIRA IV.

ARGUMENTUM.

Juvenalis iterum invehitur in Crispinum Ægyptium, qui e servo factus Eques Romanus libidinibus omnibusque vitiis se inquinabat, et tanta diffluebat luxuria, ut mullum sex mullum sex millibus HS. emisset. (1-27). Inde occasionem sumit, Calvi Neronis *h. e. Domitiani insectandi, et consilium patrum super rhombo, portentosæ magnitudinis pisce, coquendo habitum lepide multisque salibus admixtis describit. (28-149). Piscis enim ille prope villam Albanam in mari Hadriatico captus erat, et metu delatorum a piscatore dono datus tyranno, qui, quæcumque pretiosa, etiam in mari, invenirentur, tamquam res fisci, sibi vindicabat. (34-71). Sed deerat patina satis magna, ut integrum caperet*

* *Innuit.* Heinr. † *Converte.* Heinr.

piscem. Hinc ad Imperatorem vocantur Patres foris stantes, qui, ne justo longiore mora Cæsaris iram provocent, propere trepideque accurunt, et de re gravissima sententiam dicere iubentur, utrum scilicet piscis ille integer coquendus sit et apponendus, an in partes concisus. (72-112). *Eorum disertissimi sunt Catullus Messallinus, cæcus, et Fabricius Veiento, prudens adulator.* (113-118). *Ille omnium maxime magnitudinem rhombi, quem ne videt quidem, miratur et prædicat.* (119-122). *Hic, numine quasi afflatus, ex eo, quod bellua sit peregrina et spinæ vel pinnæ telorem instar in tergo horreant, felix omen belli cum rege aliquo gerendi clarique triumphi capit.* (123-129). *Quæstione deinde illa ab Imperatore proposita diuque disceptata, vincit tandem sententia Montani, hominis ventriosi gulæque delicatæ, qui integrum piscem coquendum patinamque magnitudine ei æqualem a figulis propere effingendam, hos vero in posterum comitatui Cæsaris adjungendos censuerat.* (130-143). *Tum dimittitur Senatus, quem Imperator approperare jusserat, tamquam de re gravissima ad eum relaturus.* (144-149). *Quas nugas poeta dicit Principe quidem indignas esse et ridiculas, at magis tamen Domitiano condonandas fuisse, quam immanem crudelitatem, qua factum sit, ut, quum ignava nobilitate exstincta in infimam sævierit plebem, justam morte pependerit poenam.* (150-154).

Ecce iterum Crispinus, et est mihi sæpe vocandus
Ad partes, monstrum nulla virtute redemtum
A vitiis, æger solaque libidine fortis:

Delicias viduæ tantum aspernatur adulter.
Quid refert igitur, quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minime corruptor et idem
Incestus, cum quo nuper vittata jacebat
Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: et tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub judice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio Seioque, decebat
Crispinum. Quid agas, quum dira et fœdior omni
Crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
Æquantem sane paribus sestertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior, magnæ si misit amicæ,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale exspectes: emit sibi. Multa videmus,
Quæ miser et frugi non fecit Apicius. Hoc tu,
Succinctus patria quondam, Crispine, papyro!
Hoc pretium squamæ! Potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
Vendit agros; sed majores Appulia vendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Endoperatorem,* quum tot sestertia, partem
Exiguam et modicæ sumtam de margine cœnæ,
Purpureus magni ructarit scurra Palati,
Jam princeps Equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fricta de merce siluros?†
Incipe, Calliope, licet et considere: non est

* *Induperatorem.* Heinr.
† *Fracta de merce siluros!* Heinr.

Cantandum, res vera agitur. Narrate, puellæ
Pierides: prosit mihi vos dixisse puellas!
Quum jam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus et calvo serviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Implevitque sinus: neque enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies Mæotica ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti,
Desidia tardos et longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbæ linique magister
Pontifici summo. Quis enim proponere talem
Aut emere auderet, quum plena et litora multo
Delatore forent? Dispersi protenus algæ
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem
Depastumque diu vivaria Cæsaris; inde
Elapsum veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum pulcrumque est æquore toto,
Res fisci est, ubicumque natat. Donabitur ergo,
Ne pereat. Jam letifero cedente pruinis
Auctumno, jam quartanam sperantibus ægris,
Stridebat deformis hyems prædamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster.
Utque lacus suberant, ubi, quamquam diruta, servat
Ignem Trojanum et Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper.
Ut cessit, facili patuerunt cardine valvæ;
Exclusi spectant admissa opsonia Patres.
Itur ad Atridem. Tum Picens, Accipe, dixit.

Privatis majora focis: genialis agatur
Iste dies; propera stomachum laxare saginis,
Et tua servatum consume in sæcula rhombum.
Ipse capi voluit. Quid apertius? et tamen illi
Surgebant cristæ. Nihil est, quod credere de se
Non possit, quum laudatur Dis æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. Vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miseræ magnæque sedebat
Pallor amicitiæ. Primus, clamante Liburno,
Currite! jam sedit! rapta properabat abolla
Pegasus, adtonitæ positus modo villicus Urbi.
Anne aliud tunc Præfecti? quorum optimus atque
Interpres legum sanctissimus; omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Justitia. Venit et Crispi jucunda senectus,
Cujus erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. Maria ac terras populosque regenti
Quis comes utilior, si clade et peste sub illa
Sævitiam damnare et honestum afferre liceret
Consilium? Sed quid violentius aure tyranni,
Cum quo de pluviis aut æstibus aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur numquam direxit brachia contra
Torrentem, nec civis erat, qui libera posset
Verba animi proferre et vitam impendere vero.
Sic multas hyemes atque octogesima vidit
Solstitia, his armis illa quoque tutus in aula.
Proximus ejusdem properabat Acilius ævi
Cum juvene, indigno, quem mors tam sæva maneret
Et Domini gladiis tam festinata: sed olim
Prodigio par est cum nobilitate senectus;
Unde fit, ut malim fraterculus esse gigantis.
Profuit ergo nihil misero, quod cominus ursos

Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. Quis enim jam non intelligat artes
Patricias? Quis priscum illud miretur* acumen,
Brute, tuum? Facile est barbato imponere regi.
Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offensæ veteris reus atque tacendæ,
Et tamen improbior satiram scribente cinædo.
Montani quoque venter adest, abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera; sævior illo
Pompeius tenui jugulos aperire susurro,
Et qui vulturibus servabat viscera Dacis
Fuscus, marmorea meditatus proelia villa,
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ,
Grande et conspicuum nostro quoque tempore monstrum!
Cæcus adulator† dirusque a ponte satelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes
Blandaque devexæ jactaret basia redæ.
Nemo magis rhombum stupuit: nam plurima dixit
In lævam‡ conversus: at illi dextra jacebat
Belua. Sic pugnas Cilicis laudabat et ictus
Et pegma et pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed ut fanaticus, œstro
Percussus, Bellona, tuo, divinat et, Ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi:
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus: peregrina est belua: cernis
Erectas in terga sudes? Hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos.

* *Miratur*. Heinr.
† *Cæcus, adulator* Heinr. Cf. Plin. Ep. iv. 22.
‡ *Lævum*. Heinr.

Quidnam igitur censes? conciditur? Absit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait. Testa alta paretur,
Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ subitusque Prometheus.
Argillam atque rotam citius properate; sed ex hoc
Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia. Noverat ille
Luxuriam imperii veterem noctesque Neronis
Jam medias aliamque famem, quum pulmo Falerno
Arderet. Nulli major fuit usus edendi
Tempestate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
Et semel adspecti litus dicebat echini.
Surgitur, et misso proceres exire jubentur
Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat adtonitos et festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid torvisque Sygambris
Dicturus, tanquam et diversis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola pinna.
Atque utinam his potius nugis tota ille* dedisset
Tempora sævitiæ, claras quibus abstulit Urbi
Illustresque animas impune et vindice nullo!
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

* *Illa.* Heinr.

SATIRA V.

ARGUMENTUM.

Conditio parasitorum tam misera est et libero homine indigna, ut honestius sit mendicare, quam inopem illorum vitam colere. (1-11). *Divites enim patroni, qui pauperes nonnumquam clientes ad cœnam vocant, amplissimum ita illis præmium officiorum persolvisse putant;* (12-23) *neque eadem iis, quæ sibi, sed viliora vina,* (24-37) *pocula,* (38-50) *aquam,* (51-52) *panem,* (67-79) *pisces et oleum,* (80-113) *aves et opsonia,* (114-124) *fungos* (146-148) *et poma* (149-155) *apponi atque a vilioribus servis ministrari jubent.* (52-66). *Præterea pauperibus non licet inter cœnandum libere loqui, neque pocula iis a superbo hospite propinantur.* (125-131). *Is enim non meritorum ac virtutum, sed opum rationem habet, et eosdem clientes summa complecteretur comitate summoque honore, si forte fortuna repente locupletarentur nullamque liberorum stirpem haberent.* (132-145). *Divites vero non tam male atque ignominiose accipiunt pauperes, ut parcant sumtui, sed ut eos ludificentur.* (156-160). *Quicumque igitur, si vel libertinus fuerit, nedum ingenuus, inani honoris specie ac spe bene cœnandi ductus talem contumeliam bis patitur, dignus est, qui longe majori afficiatur.* (161-173).

Si te propositi nondum pudet atque eadem est mens,
Ut bona summa putes aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas

Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset:
Quamvis jurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil novi frugalius. Hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit alvo:
Nulla crepido vacat? nusquam pons et tegetis pars
Dimidia brevior? Tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames, quum pol sit honestius, illic*
Et tremere et sordes farris mordere canini?
  Primo fige loco, quod tu, discumbere jussus,
Mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ cibus. Imputat hunc rex,
Et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,
Una simus, ait. Votorum summa! Quid ultra
Quæris? Habet Trebius, propter quod rumpere somnum
Debeat et ligulas dimittere, sollicitus, ne
Tota salutatrix jam turba peregerit orbem,
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.
Qualis coena tamen? Vinum, quod sucida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt; sed mox et pocula torques
Saucius et rubra deterges vulnera mappa.
Inter vos quoties libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commissa lagena:
Ipse capillato diffusum consule potat
Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico:
Cras bibet Albanis aliquid de montibus aut de

* *Tam jejuna fames? cum possis honestius illic Heinr et plerique* libri.

Setinis, cujus patriam titulumque senectus
Delevit multa veteris fuligine testæ;
Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibebant
Brutorum et Cassi natalibus. Ipse capaces
Heliadum crustas et inæquales beryllo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
Vel, si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesque observet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaspis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis, quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo iuvenis prælatus Iarbæ.
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quatuor ac jam
Quassatum et rupto poscentem sulphura vitro.
Si stomachus domini fervet vinoque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar:
Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor
Gætulus dabit aut nigri manus ossea Mauri
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivosæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Asiæ ante ipsum, pretio majore paratus,
Quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci,
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
Frivola. Quod quum ita sit, tu Gætulum Ganymedem
Respice, quum sities. Nescit tot millibus emtus
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed ætas
Digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adest calidæ gelidæque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poscas et quod se stante recumbas.

Maxima quæque domus servis est plena superbis.
  Ecce, alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solidæ jam mucida frusta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum!
Sed tener et niveus mollique siligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento.
Salva sit artocopi* reverentia. Finge tamen te
Improbulum, superest illic, qui ponere cogat.
Vis tu consuetis audax conviva canistris
Impleri panisque tui novisse colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod sæpe, relicta
Conjuge, per montem adversum gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret sæva quum grandine vernus
Jupiter et multo stillaret pænula nimbo!
Adspice, quam longo distendat pectore lancem,
Quæ fertur domino, squilla, et quibus undique septa
Asparagis, qua despiciat convivia cauda,
Quum venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur exigua, feralis cœna, patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus affertur misero tibi caulis, olebit
Laternam. Illud enim vestris datur alveolis, quod
Canna Micipsarum prora subvexit acuta;
Propter quod Romæ cum Bocchare nemo lavatur,
Quod tutos etiam facit a serpentibus atris.†
Mullus erit domino,‡ quem misit Corsica vel quem
Tauromenitanæ rupes, quando omne peractum est

* *Artoptæ*. Rup. et Heinr.
† *Afros*. Rup. Heinr. et alii. *Afris*, nonnulli.
‡ *Domini*. Rup. et Heinr.

Et jam defecit nostrum mare, dum gula sævit,
Retibus adsiduis penitus scrutante macello
Proxima, nec patimur* Tyrrhenum crescere piscem.
Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam, dum se continet Auster,
Dum sedet et siccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie adspersus maculis Tiberinus et ipse
Vernula riparum, pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.
  Ipsi pauca velim, facilem si præbeat aurem.
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
Largiri; namque et titulis et fascibus olim
Major habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, ut cœnes civiliter. Hoc face et esto,
Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.
  Anseris ante ipsum magni jecur, anseribus par
Altilis et flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper: post hunc tradentur tubera, si ver
Tunc erit et facient optata tonitrua cœnas
Majores. Tibi habe frumentum, Allidius inquit,
O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas.
  Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectes† et chironomunta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia: nec minimo sane discrimine refert,
Quo gestu lepores et quo gallina secetur.

* *Patitur.* Heinr. † *Spectas.* Heinr.

Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaveris unquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi sumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
Perditus, ut dicat regi, Bibe? Plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.
  Quadringenta tibi si quis Deus aut similis Dis
Et melior fatis donaret homuncio; quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio! Pone ad Trebium! Vis, frater, ab ipsis*
Ilibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres. Dominus tamen et domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo:
Jucundum et carum sterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Mycale† pariat licet et pueros tres
In gremium patris fundat simul: ipse loquaci
Gaudebit nido; viridem thoraca jubebit
Afferri minimasque nuces assemque rogatum,
Ad mensam quoties parasitus venerit infans.
  Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; sed qualem‡ Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
  Virro sibi et reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum auctumnus habebat,
Credere quæ possis subrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma et galea metuensque flagelli

* *Istis.* Heinr.
† *Migale.* Heinr.
‡ *Quales.* Rup. et Heinr.

Discit ab hirsuta jaculum torquere capella.
Forsitan impensæ Virronem parcere credas.
Hoc agit, ut doleas: nam quæ comedia, mimus
Quis melior plorante gula? Ergo omnia fiunt,
Si nescis, ut per lacrumas effundere bilem
Cogaris pressoque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo et regis conviva videris:
Captum te nidore suæ putat ille culinæ:
Nec male conjectat. Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum
Vel nodus tantum et signum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit. Ecce dabit jam,
Semesum leporem atque aliquid de clunibus apri:
Ad nos jam veniet minor altilis. Inde parato
Intactoque omnes et stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur. Omnia ferre
Si potes, et debes. Pulsandum vertice raso
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis et tali dignus amico.

[redacted]

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER SECUNDUS.

SATIRA VI.

ARGUMENTUM.

Juvenalis primum profitetur, se non satis mirari posse dementiam Ursidii Postumi, qui uxorem, eamque castam, circumspiciat, quum et pudicitiæ vestigia inde a fine ætatis argenteæ frustra quærantur in toto terrarum orbe, (1-29), et vitam liberam voluptariamque agere, immo mori, multum præstet, quam servile matrimonii jugum ferre, et Postumus ipse notissimus sit mœchorum. (30-47). Deinde amicum ab uxore ducenda dehoratur, eumque in finem vivis coloribus depingit atque ordine recenset omnia mulierum tunc temporis viventium vitia, et quidem 1. impudicitiam et libidinem effrenatam, cujus explendæ causa nobilissimæ etiam matronæ, immo Augustæ, vel cum histrionibus, citharœdis ac gladiatoribus concumbant patriamque relinquant, vel in lupanaribus prostent,

quod Hippiæ ac Messalinæ exemplis probatur; (47-132) 2) *insanam ludorum spectandorum cupiditatem, qua captæ histrioniam ipsæ faciant;* (67-70) 3) *licentiam, quodcumque libeat, vel faciendi vel a marito exigendi, magna dote aut pulcritudine quasi emtam;* (136-160) 4) *superbiam, maxime earum, quæ nobilitate generis, castitate, forma, fecunditate aliisque naturæ ac fortunæ dotibus excellant, v. c. Corneliæ matris Gracchorum, Niobes et al,* (161-183) 5) *affectationem Græcæ linguæ;* (184-199) 6) *pertinaciam durumque in maritos imperium;* (202-223) 7) *divortia crebra, quibus maritos mutent;* (224-230) 8) *suspectam fidem aliosque pravos mores, vivente socru, quæ iis imbuat filiam;* (231-241) 9) *cupiditatem litium, in quibus ipsæ accusatorum patronorumque partes agant:* (242-245) 10) *impudentiam, quæ nonnumquam tanta sit, ut ne in gymnasia quidem et arenam descendere vel ad palum exerceri erubescant;* (246-267) 11) *studium rixandi cum maritis et die et noctu;* (268-270) 12) *fictam tristitiam lacrumasque, quoties jubeant, manantes, quibus maritis exprobrent adulteria, ut sua celent;* (271-278) 13) *insignem andaciam, qua deprehensæ in stupris se defendant;* (279-285) 14) *mollitiem et luxuriam, fontem reliquorum vitiorum;* (286-300) 15) *temulentiam, qua augeatur libido et mulieres sæpe ad omnem turpitudinem, vel ad aram Pudicitiæ et in sacris, inpr. Bonæ Deæ, rapiantur;* (300-345) 16) *dolum, quo utantur in custodes sibi appositos, quos ipsæ primos ad stupra sollicitent;* (346-351) 17) *ambitionem, quæ nullam paupertatis rationem habeat;* (352-365) 18) *amorem, quo eunuchos amplectantur, ut indulgeant libidini,* nec tamen conci-

piant; (366-378) 19) studium cantus ac musicæ artis, cui multæ sint deditæ; (379-397) 20) curiositatem credulitatemque; (398-412) 21) iracundiam atque crudelitatem; (413-418) 22) nocturnam lavationem cum multo strepitu et vomitionem ante cœnam, vino largius sumto concitatam; (418-433) 23) affectationem sapientiæ et eruditionis; (434-456) 24) nimium ornatum fastumque intolerabilem divitum feminarum; (457-460) 25) studium moechis non maritis, placendi munditie ac nitore, quem pane siligineo, in lac asininum intincto, fucis unguentisque sibi concilient; (461-473) 26) sævitiam in servos servasque, in quas evomant iram, vel in maritos conceptam, vel eo incensam, quod ars ornatricis dare nequeat, quæ denegaverit natura; (474-495) 27) nimiam decoris quærendi nullamque rei familiaris et impensarum curam; (495-511) 28) stultam cujuscumque generis superstitionem; (511-591) 29) improbitatem nobilium divitumque feminarum, quæ vel partum medicamentis abigant, (592-597), vel adulterinos pariant filios, (597-601), vel denique nothos sive subditivos pro suis ac legitimis alant; (602-609) 30) usum incantationum ac philtrorum, quibus nonnumquam maritos ad insaniam agant; (133-135, et 610-626) 31) quæstus cupiditatem, qua incensæ privignos, immo (ut Pontia) suos filios maritosque, veneno vel ferro quoque necare conentur. (627-661).

CREDO Pudicitiam Saturno rege moratam
In terris visamque diu, quum frigida parvas
Præberet spelunca domos ignemque laremque
Et pecus et dominos communi clauderet umbra;

Silvestrem montana torum quum sterneret uxor
Frondibus et culmo vicinarumque ferarum
Pellibus, haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos exstinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis
Et sæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc, orbe novo cœloque recenti,
Vivebant homines, qui rupto robore nati
Compositive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan
Aut aliqua exstiterint et sub Jove; sed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, quum furem nemo timeret
Caulibus aut pomis et aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite, atque duæ pariter fugere sorores.
Antiquum et vetus est alienum, Postume, lectum
Concutere atque sacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas:
Viderunt primos argentea sæcula moechos.
Conventum tamen et pactum et sponsalia nostra
Tempestate paras, jamque a tonsore magistro
Pecteris et digito pignus fortasse dedisti.
Certe sanus eras! Uxorem, Postume, ducis?
Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam, salvis tot restibus, ullam?
Quum pateant altæ caligantesque fenestræ?
Quum tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit?
Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te
Nulla jacens illic munuscula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec, quantum jussit, anhelet?

Sed placet Ursidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat heredem, cariturus turture magno,
Mullorumque jubis et captatore macello.
Quid fieri non posse putes, si jungitur ulla
Ursidio? si moechorum notissimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capistro,
Quem toties texit perituri cista Latini?
Quid? quod et antiquis uxor de moribus illi
Quæritur. O, medici, mediam pertundite venam!
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus et auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
Postibus et densos per limina tende corymbos!
Unus Iberinæ vir sufficit? Ocius illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta sit uno.
Magna tamen fama est cujusdam rure paterno
Viventis. Vivat Gabiis, ut vixit in agro;
Vivat Fidenis! Et agello, cedo, paterno:
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus aut in
Speluncis? Adeo senuerunt Jupiter et Mars?
Porticibusne tibi monstratur femina voto
Digna tuo? Cuneis an habent spectacula totis,
Quod securus ames quodque inde excerpere possis?
Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,
Tuccia vesicæ non imperat; Appula gannit,
Sicut in amplexu; subitum et miserabile, longum
Attendit Thymele; Thymele tunc rustica discit.
Ast aliæ, quoties aulæa recondita cessant
Et vacuo clausoque sonant fora sola theatro
Atque a plebeiis longe Megalesia, tristes
Personam thyrsumque tenent et subligar Accî.

Urbicus exodio risum movet Atellanæ
Gestibus Autonoes : hunc diligit Ælia pauper.
Solvitur his magno comœdi fibula : sunt quæ
Chrysogonum cantare vetent : Hispulla tragoedo
Gaudet. An expectas, ut Quintilianus ametur?
Accipis uxorem, de qua citharœdus Echion
Aut Glaphyrus fiat pater Ambrosiusque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos :
Ornentur postes et grandi janua lauro,
Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata est Hippia ludium
Ad Pharum et Nilum famosaque mœnia Lagi,
Prodigia et mores Urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus et conjugis atque sororis
Nil patriæ indulsit, plorantesque improba natos,
Utque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus plumaque paterna
Et segmentatis dormisset parvula cunis,
Contemsit pelagus : famam contemserat olim,
Cujus apud molles minima est jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus lateque sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamvis
Mutandum toties esset mare. Justa pericli
Si ratio est et honesta, timent pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis :
Fortem animum præstant rebus, quas turpiter audent.
Si jubeat conjux, durum est conscendere navim ;
Tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer :
Quæ mœchum sequitur, stomacho valet. Illa maritum
Convomit : hæc inter nautas et prandet, et errat.

Per puppem, et duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarsit forma, qua capta juventa est
Hippia? quid vidit, propter quod ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat et secto requiem sperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia, sicut
Adtritus galea mediisque in naribus ingens
Gibbus et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos;
Hoc pueris patriæque, hoc prætulit illa sorori
Atque viro. Ferrum est, quod amant. Hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Respice rivales Divorum; Claudius audi
Quæ tulerit. Dormire virum quum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una;
Sed, nigrum flavo crinem abscondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar
Et cellam vacuam atque suam. Tunc nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscæ,
Ostenditque tuum, generose Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes atque aera poposcit,
Et resupina jacens multorum absorbuit ictus.
Mox, lenone suas jam dimittente puellas,
Tristis abît, et, quod potuit, tamen ultima cellam
Clausit, adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ,
Et lassata viris, nec dum satiata, recessit,
Obscurisque genis turpis fumoque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes carmenque loquar coctumque venenum

Privignoque datum? Faciunt graviora coactæ
Imperio sexus minimumque libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia, teste marito?
Bis quingenta dedit; tanti vocat ille pudicam,
Nec Veneris pharetris macer est aut lampade fervet:
Inde faces ardent; veniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur: coram licet innuat atque
Rescribat, vidua est, locuples quæ nupsit avaro.
Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ subeant, et se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes oculique minores;
Collige sarcinulas, dicet libertus, et exi:
Jam gravis es nobis et sæpe emungeris; exi
Ocius et propera: sicco venit altera naso.
Interea calet et regnat poscitque maritum
Pastores et ovem Canusinam ulmosque Falernas.
Quantulum in hoc! Pueros omnes, ergastula tota:
Quodque domi non est et habet vicinus ematur.
Mense quidem brumæ, quo* jam mercator Iason
Clausus et armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Murrhina, deinde adamas notissimus et Beronices
In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Observant ubi festa mero pede sabbata reges
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fecunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni

* *Quum.* Heinr.

Crinibus effusis bellum dirimente Sabina,
Rara avis in terris nigroque simillima cygno:
Quis ferat uxorem, cui constant omnia? Malo,
Malo Venusinam, quam te, *Cornelia mater*
Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium et numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem victumque Syphacem
In castris, et cum tota Carthagine migra!
Parce, precor, Pæan, et tu, Dea, pone* sagittas;
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!
Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum ipsumque parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente videtur
Atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
Quæ tanti gravitas, quæ forma, ut se tibi semper
Imputet? Hujus enim rari summique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus autem
Usque adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat inque diem septenis oderit horis?
Quædam parva quidem, sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est,
De Sulmonensi mera Cecropis? Omnia Græce,
Quum sit turpe magis nostris nescire Latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta. Quid ultra?

* *Et tu depone.* Heinr.

Concumbunt Græce. Dones tamen ista puellis:
Tunc etiam, quam sextus et octogesimus annus
Pulsat, adhuc Græce? Non est hic sermo pudicus
In vetula. Quoties lascivum intervenit illud
Ζωὴ καὶ ψυχή? Modo sub lodice relictis
Uteris in turba. Quod enim non excitet inguen
Vox blanda et nequam? digitos habet. Ut tamen omnes
Subsidant pennæ, dicas hæc mollius Hæmo
Quanquam et Carpophoro; facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam junctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa; nec est, quare cœnam et mustacea perdas,
Labente officio, crudis donanda; nec illud,
Quod prima pro nocte datur, quum lance beata
Dacicus et scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
Est animus, submitte caput cervice parata
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis
Et spoliis. Igitur longe minus utilis illi
Uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil unquam invita donabis conjuge; vendes
Hac obstante nihil; nihil, hæc si nolet, emetur.
Hæc dabit affectus; ille excludetur* amicus
Jam senior, cujus barbam tua janua vidit.
Testandi quum sit lenonibus atque lanistis
Libertas et juris idem contingat arenæ,
Non unus tibi rivalis dictabitur heres.
Pone crucem servo.—Meruit quo crimine servus

* *Excludatur.* Heinr.

Supplicium? quis testis adest? quis detulit? Audi,
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.—
O demens, ita servus homo est? nil fecerit, esto
Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro; sed mox hæc regna relinquit
Permutatque domos et flamea conterit: inde
Advolat* et spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus et adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus; sic fiunt octo mariti
Quinque per autumnos: titulo res digna sepulcri.
Desperanda tibi salva concordia socru.
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti;
Illa docet, missis a corruptore tabellis,
Nil rude nec simplex rescribere: decipit illa
Custodes aut ære domat: tunc corpore sano
Advocat Archigenen onerosaque pallia jactat.
Abditus interea latet et securus adulter,
Impatiensque moræ pavet et præputia ducit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos
Atque alios mores, quam quos habet! utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla fere causa est, in qua non femina litem
Moverit. Accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ per se formantque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratæ.
Endromidas Tyrias et femineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat adsiduis sudibus scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros, dignissima prorsus

* *Avolat.* Heinr.

Florali matrona tuba ; nisi si quid in illo
Pectore plus agitat veræque paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a sexu ? Vires amat. Hæc tamen ipsa
Vir nollet fieri : nam quantula nostra voluptas !
Quale decus rerum, si conjugis auctio fiat,
Balteus et manicæ et cristæ crurisque sinistri
Dimidium tegmen ! vel, si diversa movebit
Prœlia, tu felix, ocreas vendente puella !
Hæ sunt, quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias et panniculus bombycinus urit.
Adspice, quo fremitu monstratos perferat ictus
Et quanto galeæ curvetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, quam denso fascia libro,
Et ride, scaphium positis quum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi cæcive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia sumserit unquam
Hos habitus ? quando ad palum gemat uxor Asyli ?
Semper habet lites alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet : minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride pejor.
Quum simulat* gemitus occulti conscia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,
Uberibus semper lacrumis semperque paratis
In statione sua atque expectantibus illam,
Quo jubeat manare modo : tu credis amorem,
Tu tibi tunc, curruca, places fletumque labellis
Exsorbes, quæ scripta et quot† lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ !

* *Tum gravis illa viro, tunc orba tigride pejor ;
Tum simulat et cet.* Heinr.

† *Quas.* Heinr.

Sed jacet in servi complexibus aut equitis. Dic,
Dic aliquem, sodes, hic, Quintiliane, colorem.
Hæremus. Dic ipsa. Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu, quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi: clames licet et mare cœlo
Confundas, homo sum. Nihil est audacius illis
Deprensis: iram atque animos a crimine sumunt.
Unde hæc monstra tamen vel quo de fonte, requiris?
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva sinebant
Tecta labor somnique breves et vellere Tusco
Vexatæ duræque manus ac proximus Urbi
Hannibal et stantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala; sævior armis
Luxuria incubuit victumque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. Hinc fluxit ad istos
Et Sybaris colles, hinc et Rhodos et Miletos
Atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt sæcula luxu
Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis et capitis quæ sint discrimina, nescit,301
Grandia quæ mediis jam noctibus ostrea mordet,
Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
Quum bibitur concha, quum jam vertigine tectum
Ambulat et geminis exsurgit mensa lucernis.
I nunc et dubita, qua sorbeat aera sanna
Tullia, quid dicat notæ collactea Mauræ,
Maura Pudicitiæ veterem quum præterit aram.
Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic
Effigiemque Deæ longis siphonibus implent,

Inque vices equitant ac luna teste moventur.
Inde domos abeunt: tu calcas luce reversa
Conjugis urinam magnos visurus amicos.
Nota Bonæ secreta Deæ, quum tibia lumbos
Incitat et cornu pariter vinoque feruntur
Adtonitæ crinemque rotant ululantque Priapi
Mænades. O quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox saltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Laufella* corona
Provocat et tollit pendentis præmia coxæ:
Ipsa Medullinæ fluctum crissantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum simulabitur: omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades et Nestoris hernia possit.
Tunc prurigo moræ impatiens, tunc femina simplex
Et+ toto pariter repetitus clamor ab antro:
Jam fas est; admitte viros! Jam dormit adulter.
Illa jubet sumto juvenem properare cucullo.
Si nihil est, servis incurritur. Abstuleris spem
Servorum, veniet‡ conductus aquarius. Hic si
Quæritur et desunt homines, mora nulla per ipsam,
Quo minus imposito clunem submittat asello.
Atque utinam ritus veteres et publica saltem
His intacta malis agerentur sacra! sed omnes
Noverunt Mauri atque Indi, quæ psaltria penem
Majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones,

* *Saufeia.* Rup. et Heinr.
\+ *tunc fermina simplex. It toto pariter* Heinr.
‡ *Venit et.* Heinr.

Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi velari pictura jubetur,
Quæcumque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemtor numinis? aut quis
Simpuvium ridere Numæ nigrumque catinum
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio, quid veteres olim moneatis amici.
Pone seram, cohibe. Sed quis custodiet ipsos
Custodes? Cauta est et ab illis incipit uxor.
Jamque eadem summis pariter minimisque libido:
Nec melior, silicem pedibus quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum,
Ut spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
Nutricem et flavam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcumque paterni
Levibus athletis ac vasa novissima donat.
Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc posuitque modum. Tamen utile quid sit,
Prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque
Fromica tandem quidam expavere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem femina censum
Ac,* velut exhausta redidivus pullulet arca
Nummus et e pleno semper tollatur acervo,
Non unquam reputat,+ quanti sibi gaudia constent.
Sunt quas eunuchi imbelles ac mollia semper
Oscula delectent et desperatio barbæ,
Et quod abortivo non est opus. Illa voluptas

* *At.* Heinr. + *Reputant.* Heinr.

Summa tamen, quod jam calida matura juventa
Inguina traduntur medicis, jam pectine nigro.
Ergo spectatos ac jussos crescere primum
Testiculos, postquam cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe cunctisque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis et horti
Provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
Cum domina: sed tu jam durum, Postume, jamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis prætoribus; organa semper
In manibus; densi radiant testudine tota
Sardonyches; crispo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc se
Solatur gratoque indulget basia plectro.
Quædam de numero Lamiarum ac nominis alti
Cum farre et vino Janum Vestamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare et fidibus promittere. Quid faceret plus
Ægrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput, dictataque verba
Pertulit, ut mos est, et aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quæso, dic, antiquissime Divum,
Respondes his, Jane pater? Magna otia cœli:
Non est, ut video, non est quod agatur apud vos.
Hæc de comœdis te consulit; illa tragœdum
Commendare volet: varicosus fiet haruspex.
Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax, et cœtus possit quam ferre virorum
Cumque paludatis ducibus præsente marito
Ipsa loqui recta facie strictisque mamillis.

Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe;
Quid Seres, quid Thraces agant; secreta novercæ
Et pueri; quis amet, quis diripiatur adulter.
Mense; quibus verbis concumbat quæque, mobis quot.
Dicet, quis viduam prægnantem fecerit et quo
Instantem regi Armenio Parthoque cometen
Prima videt; famam rumoresque illa recentes
Excipit ad portas; quosdam facit isse Niphatem
In populos magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio; nutare urbes, subsidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque est obvia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quæ
Vicinos humiles rapere et concidere loris
Exorata solet. Nam si latratibus alti
Rumpuntur somni; Fustes huc ocius, inquit,
Afferte, atque illis dominum jubet ante feriri,
Deinde canem. Gravis occursu, teterrima vultu*
Balnea nocte subit; conchas et castra moveri
Nocte jubet; magno gaudet sudare tumultu.
Quum lassata gravi ceciderunt brachia massa
Callidus et cristæ digitos impressit aliptes
Ac summum dominæ femur exclamare coegit,
(Convivæ miseri interea somnoque fameque
Urgentur) tandem illa venit rubicundula, totum
Œnophorum sitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit et loto terram ferit intestino.

* *Deinde canem, gravis occursu, teterrima vultu.* Heinr.

Marmoribus rivi properant, aut lata* Falernum
Pelvis olet: nam sic, tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit et vomit. Ergo maritus
Nauseat atque oculis bilem substringit opertis.
  Illa tamen gravior, quæ quum discumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elissæ,
Committit vates et comparat; inde Maronem
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet; nec causidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier; verborum tanta cadit vis;
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulsari. Jam nemo tubas, nemo æra fatiget;
Una laboranti poterit succurrere lunæ.
  Imponit finem sapiens et rebus honestis.
Nam quæ docta nimis cupit et facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes:
Sed quædam ex libris et non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit volvitque Palæmonis artem,
Servata semper lege et ratione loquendi,
Ignotosque mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba. Solœcismum liceat fecisse marito.
  Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Quum virides gemmas collo circumdedit et quum
Auribus extentis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam femina dives.

* Pro "*aut lata.*" Heinr. *aurata* legit.

Interea fœda aspectu ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, et hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute. Quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur;
His emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum et tectoria prima reponit:
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exsul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur atque fovetur
Tot medicaminibus coctæque siliginis offas
Accipit et madidæ, facies dicetur, an ulcus?
Est pretium curæ penitus cognoscere, toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Aversus jacuit, periit libraria, ponunt
Cosmetæ tunicas, tarde venisse Liburnus
Dicitur et pœnas alieni pendere somni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,*
Hic scutica: sunt quæ tortoribus annua præstent.
Verberat atque obiter faciem linit; audit amicas
Aut latum pictæ vestis considerat aurum,
Et cædit; longi relegit transversa diurni,
Et cædit, donec lassis cædentibus, EXI!
Intonet horrendum, jam cognitione peracta.
Præfectura domus Sicula non mitior aula.
Nam si constituit solitoque decentius optat
Ornari et properat jamque exspectatur in hortis
Aut apud Isiacæ potius sacraria lenæ,
Disponit crinem laceratis ipsa capillis,
Nuda humero Psecas infelix undisque mamillis.

* *Flagello.* Heinr.

Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quænam est hic culpa puellæ,
Si tibi displicuit nasus tuus? Altera lævum
Extendit pectitque comas et volvit in orbem.
Est in consilio matrona* admotaque lanis
Emerita quæ cessat acu: sententia prima
Hujus erit; post hanc ætate atque arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur
Aut animæ: tanta est quœrendi cura decoris,
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput. Andromachen a fronte videbis:
Post minor est: credas aliam. Cedo, si breve parvi
Sortita est lateris spatium breviorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuta cothurnis,
Et levis erecta consurgit ad oscula planta?
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tanquam vicina marito,
Hoc solo propior, quod amicos conjugis odit
Et servos, gravis est rationibus. Ecce furentis
Bellonæ matrisque Deum chorus intrat et ingens
Semivir, obscœno facies reverenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa
Jam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia et Phrygia vestitur bucca tiara.
Grande sonat metuique jubet Septembris et Austri
Adventum, nisi se centum lustraverit ovis
Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
Ut, quidquid subiti et magni discriminis instat,
In tunicas eat et totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,

* *Materna.* Heinr.

Ter matutino Tiberi mergetur, et ipsis
Vorticibus timidum caput abluet: inde superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus, si candida jusserit Io;
Ibit ad Ægypti finem calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit Ovili.
Credit enim ipsius dominæ se voce moneri.
(En animam et mentem, cum qua Di nocte loquantur !)
Ergo hic præcipuum summumque meretur honorem,
Qui, grege linigero circumdatus et grege calvo.
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato pœna cadurco,
Et movisse caput visa est argentea serpens.
Illius lacrumæ meditataque murmura præstant,
Ut veniam culpæ non abnuat ansere magno
Scilicet et tenui popano corruptus Osiris.
Quum dedit ille locum; cophino fœnoque relicto,
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum et magna sacerdos
Arboris ac summi fide* internuntia cœli;
Implet et illa manum, sed parcius: ære minuto,
Qualiacumque voles, Judæi somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum vel divitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius vel Commagenus haruspex;
Pectora pullorum rimatur et† exta catelli,

*_Fida_. Rup. et Heinr.
† _Rimabitur, exta catelli_, Heinr.

Interdum ut pueri: faciet, quod deferat ipse.
Chaldæis sed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis; quoniam Delphis oracula cessant
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exsul,
Cujus amicitia conducendaque tabella
Magnus civis obît et formidatus Othoni.
Inde fides arti*; sonuit si dextera ferro
Lævaque, si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit;
Sed qui pæne perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit et parva tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua: quando sororem
Efferat et patruos; an sit victurus adulter
Post ipsam: quid enim majus dare numina possunt?
Hæc tamen ignorat, quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damnis, quæ dentur tempora lucro.
Illius ocursus etiam vitare memento,
In cujus manibus, ceu pinguia succina, tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum consulit et jam
Consulitur: quæ castra viro patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari quum placet, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit; spatium lustrabit utrimque

* *Artis*, Heinr.

Metarum et sortes ducet frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.
Divitibus responsa dabunt Phryx augur et Indus
Conductus, dabit astrorum mundique peritus
Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit:
Plebeium in circo positum est et in aggere fatum.
Quæ nudis longum ostendit cervicibus aurum,
Consulit ante phalas delphinorumque columnas,
An saga vendenti nubat, caupone relicto. 591
Hæ tamen et partus subeunt discrimen et omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores;
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantum artes hujus, tantum medicamina possunt,
Quæ steriles facit atque homines in ventre necandos
Conducit. Gaude, infelix, atque ipse bibendum
Porrige, quidquid erit: nam si distendere vellet
Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Æthiopis fortasse pater; mox decolor heres 600
Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.
Transeo suppositos et gaudia votaque sæpe
Ad spurcos decepta lacus atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes
Involvitque sinu: domibus tunc porrigit altis
Secretumque sibi mimum parat. Hos amat, his se
Ingerit utque suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeat* mentem vexare mariti 611
Et solea pulsare nates. Quod desipis, inde est;
Inde animi caligo et magna oblivio rerum,

* *Valeant.* Heinr.

Quas modo gessisti. Tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. Quæ non faciet quod Principis uxor?
Ardebant cuncta et fracta compage ruebant,
Non aliter, quam si fecisset Juno maritum
Insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: siquidem unius præcordia pressit
Ille senis tremulumque caput descendere jussit
In cœlum et longam* manantia labra salivam.†
Hæc poscit ferrum atque ignes, hæc potio torquet,
Hæc lacerat mixtos Equitum cum sanguine Patres.
Tanti partus equæ, tanti una venefica constat!
Oderunt natos de pellice; nemo repugnet,
Nemo vetet; jam jam privignum occidere fas est.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas et nulli credite mensæ:
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit: timidus prægustet pocula pappas.
Fingimus hæc, altum Satira sumente cothurnum,
Scilicet, et finem egressi legemque priorum
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis cœloque Latino!
Nos utinam vani! sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quæ deprensa patent; facinus tamen ipsa peregi.
Tune duos una, sævissima vipera, cœna?
Tune duos? Septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva‡

* *Longa*. Heinr. † *Saliva*. Heinr. ‡ *Sæva* Rup. et Heinr.

Dicitur et Procne: nil contra conor: et illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus; sed
Non propter numos. Minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, et* rabie jecur incedente feruntur
Præcipites; ut saxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur clivoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat et scelus ingens
Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti
Alcestim et, similis si permutatio detur,
Morte viri cupiant animam servare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides atque Eriphylæ
Mane: Clytæmnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam et fatuam dextra lævaque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen et ferro, si prægustabit Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

* *Hunc sexum: rabie jecur incendente, feruntur* Heinr.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER TERTIUS.

SATIRA VII.

ARGUMENTUM.

Artes et studia foventur tantum a Cæsare, a reliquis vero proceribus ita contemnuntur, ut jam doctissimi celeberrimique viri ad vilia quæque ministeria paupertate adigantur. (1-29). *Nobiles enim divitesque Romani* poetas *admirantur tantum ac laudant, vel carmen sibi oblatum carmine rependunt et ruinosas quidem recitantibus ædes, non vero subsellia quoque aliasque impensas suppeditant.* (30-47). *Nihilo secius multi ad versus faciendos gloriæ cupiditate impelluntur, quum tamen mens, nisi expers sit curarum, non facile numine quasi afflari sensusque excelsiores concipere, neque præstantissimi poetæ, si desint Mæcenates, vitam sustentare possint.* (48-97). *Non fructuosior nunc est labor* historicorum, *etsi* plus *temporis, olei ac chartæ* poscat. (98-105). Neque

majora ex ingenti vocis laterumque contentione præmia ac commoda redundant in causidicos, patronos causarum *et* jureconsultos, *qui præterea, ut plebem, hominum ingenia ex cultu et magnificentia æstimantem, alliciant, se divites esse simulant ac nobiles, et ita ære alieno obruuntur.* (106-149) *Omnium tamen ingratissimus est labor et merces vilissima* rhetorum *atque* grammaticorum. *Illi enim continuis puerorum eadem recinentium declamationibus excarnificantur et, si pueri jnvenesque obtusi ingenii nihil in literis proficiunt, soli in culpa esse dicuntur, nec, ut olim præceptores, a discipulis coli atque amari, sed derideri vel adeo cædi solent, a parentibus vero, qui magnam vulgo in ædificia et epulas impensam et nullam fere in educationem institutionemque liberorum faciunt, exiguam laboris molcstissimi mercedem capiunt: unde perrarum est locupletis rhetoris, qualis Quintilianus fuit, exemplum.* (150-214). *Hivero,* grammatici, *a quibus non multiplex tantum et perfecta eruditio, sed summa quoque discipulorum cura exigitur, non tantum nihilo plus præmii ferunt, sed etiam parte mercedulæ fraudantur eamque vix sine lite obtinent.* (215-243).

ET spes et ratio studiorum in Cæsare tantum:
Solus enim tristes hac tempestate Camenas
Respexit, quum jam celebres notique poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent, nec fœdum alii, nec turpe putarent
Præcones fieri; quum, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.

Nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machæræ
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodas,* armaria, cistas,
Alcithoen Pacci, Thebas et Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub judice, Vidi,
Quod non vidisti. Faciant equites Asiani,
Quanquam et Cappadoces faciant equitesque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis laurumque momordit.
Hoc agite, o juvenes: circumspicit et stimulat vos
Materiamque sibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
Præsidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur; lignorum aliquid posce ocius et, quæ
Componis, dona Veneris, Thelesine, marito,
Aut claude et positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos vigilataque prœlia dele,
Qui facis in parva sublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis et imagine macra.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas
Et pelagi patiens et cassidis atque ligonis.
Tædia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
Terpsichoren odit facunda et nuda senectus.
  Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
Quem colis, et Musarum et Appollinis æde relicta.

* *Tripodes.* Heinr.

Ipse facit versus atque uni cedit Homero
Propter mille annos; et, si dulcedine famæ
Succensus recites, maculosas commodat ædes;
Hæc longe ferrata domus servire jubetur,
In qua sollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis et magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum, quanti subsellia constent
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo
Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus tenuique in pulvere sulcos
Ducimus et litus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali; tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes et ægro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta,
Hunc, qualem nequeo monstrare et sentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus silvarum aptusque bibendis
Fontibus Aonidum. Neque enim cantare sub antro
Pierio thyrsumve potest contingere sana*
Paupertas atque æris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: satur est, quum dicit Horatius, Euoe!
Quis locus ingenio, nisi quum se carmine solo
Vexant et dominis Cirrhæ Nysæque feruntur
Pectora nostra,† duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus nec de lodice paranda
Adtonitæ, currus et equos faciesque Deorum

* *Moesta*. Heinr. † *Vestra*. Heinr.

Adspicere, et qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer et tolerabile deesset
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri:
Surda nihil gemeret grave buccina. Poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus et alveolos et læenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillæ quod donet, habet; nec defuit illi,
Unde emeret multa pascendum carne leonem
Jam domitum: constat leviori bellua sumtu
Nimirum, et capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano tenuique Saleio
Gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem jucundam et carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit quum Statius Urbem
Promisitque diem. Tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur; sed, quum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.
Ille et militiæ multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio: tu Camerinos
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium; tunc utile multis,
Pallere et vinum toto nescire Decembri.

Vester porro labor fecundior, historiarum
Scriptores? petit hic plus temporis atque olei plus;
Namque oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus et multa crescit damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet atque operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod lecto gaudet et umbra!
Dic igitur, quid causidicis civilia præstent
Officia et magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant, sed tunc, quum creditor audit,
Præcipue, vel si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles
Conspuiturque sinus. Veram deprendere messem
Si libet; hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum russati pone Lacernæ.
Consedere Duces: surgis tu pallidus Ajax
Dicturus dubia pro libertate, bubulco
Judice. Rumpe miser tensum jecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus et vas
Pelamydum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi,
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.
Si quater egisti, si contigit aureus unus,*
Inde cadunt partes, ex fœdere, pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum licet,† et melius nos
Egimus: hujus enim stat currus æneus, alti
Quadrijuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curvatum hastile minatur

* *Quinque lagenæ, Si quater egisti. Si con. a. u.* *Heinr.* † *Petet.* Heinr.

Eminus et statua meditatur prœlia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui solet et vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit assere Medos,
Emturus pueros, argentum, murrhina, villas:
Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen est illis hoc utile: purpura vendit
Causidicum, vendunt amethystina: convenit illis
Et strepitu et facie majoris vivere census.
Sed finem impensæ non servat prodiga Roma.
Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit numos, nisi fulserit annulus ingens.
Respicit hæc primum, qui litigat, an tibi servi
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes. Ideo conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Cossus agebat,
Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? Accipiat te
Gallia vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem ponere* linguæ.
Declamare doces? O ferrea pectora Vetti,
Quum perimit sævos classis numerosa tyrannos!
Nam quæcunque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet† atque eadem cantabit versibus isdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros.
Quis color et quod sit causæ genus atque ubi summa
Quæstio, quæ veniant diversa parte‡ sagittæ,

* *Imponere*. Heinr. † *Perferet*. Heinr.
‡ *Diversæ forte*. Rup.

Nosse velint omnes, mercedem solvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil salit Arcadio juveni, cujus mihi sexta
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet;
Quidquid id est, de quo deliberat, an petat Urbem
A Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, et protenus accipe quod do,
Ut toties illum pater audiat. Hæc alii sex
Vel plures uno conclamant ore Sophistæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto;
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
Et quæ jam veteres sanant mortaria cæcos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, et vitæ diversum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti: quippe hæc merces lautissima. Tenta,
Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis et pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit Anne serenum
Exspectet spargatque luto jumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundæ nitet ungula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat et algentem rapiat cœnatio solem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula docte
Componat; veniet qui pulmentaria condat.
Hos inter sumtus sestertia Quintiliano,
Ut multum, duo sufficient. Res nulla minoris
Constabit patri, quam filius. Unde igitur tot

Quintilianus habet saltus ? Exempla novorum
Fatorum transi. Felix et pulcer et acer;
Felix et sapiens et nobilis et generosus,
Appositam nigræ lunam subtexit alutæ ;
Felix orator quoque maximus et jaculator:
Et si perfrixit, cantat bene. Distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus et adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore Consul:
Si volet hæc eadem, fies de Consule rhetor.
Ventidius quid enim ? quid Tullius ? anne aliud, quam
Sidus et occulti miranda potentia fati ?
Servis regna dabunt, captivis Fata triumphos.
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.
Poenituit multos vanæ sterilisque cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi
Carrinatis : et hunc inopem vidistis, Athenæ,
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.
Di, majorum umbris tenuem et sine pondere terram
Spirantesque crocos et in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco ! Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus : et cui non tunc 211
Eliceret risum citharœdi cauda magistri ?
Sed Rufum atque alios cædit sua quæque* juventus,
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
  Quis gremio Enceladi doctique Palæmonis affert
Quantum grammaticus meruit labor ? et tamen ex hoc

* *Quemque.* Heinr.

Quodcumque est (minus est autem, quam rhetoris æra)
Discipuli custos præmordet Acoënonetus
Et, qui dispensat, frangit sibi. Cede, Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter, quam
Institor hibernæ tegetis niveique cadurci :
Dummodo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro ;
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, quum totus decolor esset
Flaccus et hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni
Non egeat. Sed vos sævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitosque suos ; ut forte rogatus,
Dum petit aut thermas aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen patriamque novercæ
Anchemoli ;* dicat, quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cera vultum facit : exigite, ut sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non est leve tot puerorum
Observare manus oculosque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures et, quum se veterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

* *Archemori*, al.

SATIRA VIII.

ARGUMENTUM.

Quid refert, nobilem esse et originem a summis ducere viris, si male vivitur noctisque tempus extrahitur alea et epulis? (1-12). Quo jure majorum gloria insolentius se jactat, qui avaritia et mollitie labem ei adspergit? (13-18). Sola nobilitas est virtus; et qui animi bonis morumque probitate excellit, vir patriæ utilis, is profecto, quodcumque illi sit nomen ac genus, dignus est, qui in nobilium referatur numerum et de quo, tamquam raro cive, rei publicæ gratulemur. (19-30). Qui vero præter titulos nihil habet, quo gloriari possit, non re vera generosus est, quamvis speciosum ferat nomen, quod turpibus quoque rebus eoque indignis per ludum nonnumquam et jocum damus. (30-38). Nemo potius stolidior eo, qui, quum nihil ipse præclari fecerit, cur vere nobilis sit censendus, natalium splendore inflatur hominesque obscuro loco ortos campano supercilio despicit. (39-46). Horum enim multi sunt utilissimi rei publicæ cives, qui vel de jure respondent ipsasque indocti nobilis causas agunt, vel operam in re militari præstant: at ille, qua est ignavia et stupiditate, a trunco seu statua non differt, nisi quod vivit et spirat. (46-55). In brutis quoque animalibus non genus spectatur, sed virtus, et generosus appellatur equus, qui alios cursu superat; qui vero degener est et ignavus, vili pretio redariis venditur aut molitoribus. (56-67). Quodsi igitur admiratione et laude nostra dignus videri cupis, operam da, ut ipse egregiis eam facinoribus

[redacted]

merearis, neque omnia debeas majoribus, vel totus ex eorum gloria pendeas, similis tecto, quod subductis columnis corruit, vel viti, quæ, nisi ulmo alligatur, humi jacet et marcescit. (68-78). *Esto bonus miles, tutor, judex ; et, si vel tyrannus tormentorum metu falsum tibi testimonium extorquere conabitur, cave ne vitam præferas virtuti bonæque conscientiæ quibus amissis ne dignus quidem es, qui vivas.* (79-86). *Provinciam si aliquando obtinueris, cogita, quæso, quæ præmia te maneant, si bene, quæ pœnæ, si male eam administraveris, neque avaros imitare præsides, qui provincialibus olim omne, quo abundabant, aurum, argentum, ebur et marmor per vim eripuere et nunc ne viliores quidem res atque ad vitam substentandam necessarias iis relinquunt.* (87-112). *Impune quidem diripies imbelles et luxu effeminatas gentes ; sed cave saltem, ne magnam bellicosis injuriam facias, quibus auro argentoque spoliatis arma certe supersunt.* (112-126). *Si neque tu ipse neque uxor et comites tui quidquam rapiunt vel pecunia corrumpuntur, facile patiar, te originem tuam, a quocumque velis, repetere : si vero libidinose socios et crudeliter tractas, eo notiora omnibus et manifestiora sunt flagitia tua, qao illustriore loco natus es.* (127-141). *Quare vero nobilitatem tuam prædicas, si sceleribus eam polluis?* (142-145). *Lateranus, quum consul esset, noctu et summo magistratu deposito medio die aurigabat frequentabatque popinas ubi ab unguentariis, cauponibus et scortis blande excipiebatur, versabaturque cum sicariis, nautis, latronibus, carnificibus et fabris : quæ flagitia pueris et adolescentibus condonanda sunt, non viris, nedum summo loco natis ; qui tamen id sibi licere*

putant, vel adeo laudi ducunt, quod in vilissimæ conditionis hominibus damnant pœnaque dignum censent. (145-182). *Turpiora etiam his committunt nobiles et, consumtis per luxum opibus, alii operam scenæ addicunt mimorumque agunt partes, alii ad ipsas gladiatorum artes descendunt, et nunc quidem sponte, non, ut olim, coacti a Nerone, citharœdo.* (183-199). *Quin eo impudentiæ progrediuntur, ut in arena ab omnibus cognosci cupiant et hinc Retiarii esse velint, qui soli ex gladiatoribus nudo vultu pugnant.* (200-210). *Vera nobilitas a virtute, non a titulis et generosa stirpe pendet, nec quisquam dubitabit, Senecam, virum ignobilem, sed bonum, præferre Neroni Imperatori, qui matrem, uxores, sororem, fratrem aliosque propinquos occidit, in theatris cantavit et Troica scripsit.* (211-230). *Catilina et Cethegus nobilissimi fuere viri, sed patriæ perdendæ consilium inierunt, quam interitu vindicavit Cicero consul, novus homo, qui pacis artibus plus gloriæ, quam Octavius victoria Actiaca et Philippica, adeptus est primusque decreto Senatus* Partis patriæ *cognomen accepit.* (231-244). *Marius, alius Arpinas, qui mercenarius olim arator alieni agri et miles gregarius fuit, vicit Cimbros præsensque a re publica periculum propulsavit, adjuvante quidem Catulo, viro nobilissimo, qui tamen non triumphasset, nisi ignobilis collega, duobus sibi oblatis triumphis, uno contentus fuisset.* (245-253). *Decii, plebeii et humili familia geniti homines, pro patria se devoverunt, et hæc piacula, propter personarum dignitatem, averruncandæ Deorum iræ suffecere.* (254-258). *Servius, captiva natus, regnum adeptus est et bonorum regum ultimus fuit.* (259-260). *Filii contra Bruti,* primi consulis, cum

aliis adolescentibus nobilibus de patria ejectis regibus prodenda conjuraverunt, et servus rem ad Patres detulit. (261-268). Præstat itaque humili loco natum esse et virtutibus excellere, quam majorum gloriam vitiis flagitiisque contaminare. (269-271). Quicumque vero vel antiquissima stirpe orti sunt, ab ignobilibus certe aut sceleratis adeo hominibus genus ducunt. (272-275).

STEMMATA quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri pictosque ostendere vultus
Majorum et stantes in curribus Æmilianos
Et Curios jam dimidios humerosque minorem
Corvinum et Galbam auriculis nasoque carentem?
Quis fructus, generis tabula jactare capaci
Corvinum, posthac multa contingere virga
Fumosos Equitum cum Dicatore magistros,
Si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox
Ante Numantinos? si dormire incipis ortu
Luciferi, quo signa duces et castra movebant?
Cur Allobrogicis et magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
Vanus et Euganea quantumvis mollior agna;
Si tenerum adtritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit avos emtorque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.
Paulus vel Cossus vel Drusus moribus esto;
Hos ante effigies majorum pone tuorum;

Præcedant ipsas illi te Consule virgas.
Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi
Justitiæque tenax factis dictisque mereris,
Agnosco procerem. Salve, Gætulice, seu tu
Silanus, quocumque alio de sanguine, rarus
Civis et egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet, populus quod clamat, Osiri
Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere et præclaro nomine tantum
Insignis ? Nanum cujusdam Atlanta vocamus,
Æthiopem cycnum, pravam extortamque puellam
Europen : canibus pigris scabieque vetusta
Levibus et siccæ lambentibus ora lucernæ
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est,
Quod fremat in terris violentius. Ergo cavebis
Et metues, ne tu sis Creticus aut Camerinus.
His ego quem monui ? tecum est mihi sermo, Rubelli
Blande.* Tumes alto Drusorum stemmate, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Ut te conciperet quæ sanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoso conducta sub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis
Ast ego Cecropides ! Vivas et originis hujus
Gaudia longa feras : tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies ; solet hic defendere causas
Nobilis indocti ; veniet de plebe togata,
Qui juris nodos et legum ænigmata solvat.
Hic petit Euphraten juvenis domitique Batavi

* *Plaute.* Heinr.

Custodes aquilas, armis industrius; at tu
Nil nisi Cecropides truncoque simillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet et exsultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios et primus in æquore pulvis:
Sed venale pecus Corythæ posteritas et
Hirpini, si rara jugo Victoria sedit.
Nil ibi majorum respectus, gratia nulla
Umbrarum: dominos pretiis mutare jubentur
Exiguis tritoque trahunt* epiredia collo
Segnipedes dignique molam versare Nepotis.
Ergo ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere, præter honores,
Quos illis damus et dedimus, quibus omnia debes.
Hæc satis ad juvenem, quem nobis fama superbum
Tradit et inflatum plenumque Nerone propinquo:
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. Sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim sic, ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ si quando citabere testis

* *Ducunt.* Heinr.

Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, et admoto dictet perjuria tauro:
Summum crede nefas animam præferre pudori
Et propter vitam vivendi perdere causas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana et Cosmi toto mergatur aeno.
Exspectata diu tandem provincia quum te
Rectorem accipiet, pone iræ frena modumque,
Pone et avaritiæ; miserere inopum sociorum;
Ossa vides regum vacuis exsucta medullis.
Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quam fulmine justo
Et Capito et Numitor ruerint, damnante Senatu,
Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Quum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem, Chærippe, tuis circumspice pannis,
Jamque tace. Furor est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, neque vulnus erat par
Damnorum, sociis florentibus et modo victis.
Plena domus tunc omnis, et ingens stabat acervus
Numorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
Phidiacum vivebat ebur; nec non Polycleti
Multus ubique labor; raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres: referebant navibus altis
Occulta spolia et plures de pace triumphos.
Nunc sociis juga pauca boum, grex parvus equarum
Et pater armenti capto eripiatur* agello;
Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum,

* *Eripietur.* Heinr.

Si quis in ædicula Deus unicus. Hæc eteni
sunt
Pro summis: nam sunt hæc maxima. Despicias t
Forsitan imbelles Rhodios unctamque Corintho
Despicias merito. Quid resinata juventus
Cruraque totius facient tibi levia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis
Illyricumque latus: parce et messoribus illis,
Qui saturant Urbem Circo scenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ
Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus et miseris: tollas licet omne, quod us
quam est
Auri atque argenti; scutum gladiumque relin
ques*
Et jacula et galeam: spoliatis arma supersunt.
Quod modo proposui, non est sententia: verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit Acersecomes, si nullum in conjuge cri
men,
Nec per conventus et cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat numos raptura Celæno:
Tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores ipsumque Promethea ponas:
De quocumque voles proavum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitio atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures;

* *Auri atque argenti, scutum gladiumque relinquens* Heinr.

Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas claramque facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.
Quo mihi, te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit avus, statuamque parentis
Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter majorum cineres atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus,* et ipse,
Ipse rotam adstringit multo sufflamine Consul;
Nocte quidem; sed luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Quum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet et occursum nunquam trepidabit amici
Jam senis, ac virga prior adnuet atque maniplos
Solvet et infundet jumentis hordea lassis.
Interea, dum lanatas torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Solam Eponam et facies olida ad præsepia pictas.
Sed quum pervigiles placet instaurare popinas;
Obvius adsiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hospitis affectu Dominum Regemque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagena.
  Defensor culpæ dicet mihi, fecimus et nos
Hæc juvenes. Esto. Desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter audes;
Quædam cum prima resecentur crimina barba;
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello, Armeniæ Syriæque tuendis

* *Lateranus*, adde etiam l. 151 et 167. Heinr.

Amnibus et Rheno atque Istro. Præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. Mitte Ostia, Cæsar,
Mitte; sed in magna legatum quære popina;
Invenies aliquo cum percussore jacentem,
Permixtum nautis et furibus ac fugitivis,
Inter carnifices et fabros sandapilarum
Et resupinati cessantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas.
At vos, Trojugenæ, vobis ignoscitis, et quæ
Turpia cerdoni, Volesos Brutumque decebunt.
Quid, si nunquam adeo fœdis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora supersint?
Consumtis opibus vocem, Damasippe, locasti
Sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum volox etiam bene Lentulus egit,
Judice me dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
Ignoscas populo; populi frons durior hujus,
Qui sedet et spectat triscurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
Quid refert? Vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celsi prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone:
Quid satius? Mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharœdo Principe, mimus
Nobilis. Hæc ultra quid erit, nisi ludus? Et illud
Dedecus Urbis habes: nec mirmillonis in armis,

[redacted]

Nec clypeo Gracchum pugnantem aut falce supina;
(Damnat enim tales habitus ; sed damnat et odit)
Nec galea frontem* abscondit : movet ecce tridentem,
Postquam librata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Erigit et tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea quum se
Porrigat et longo jactetur spira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere cum Graccho jussus pugnare secutor.
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni ;
Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus ?
Par Agamemnonidæ crimen ; sed causa facit rem
Dissimilem. Quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat cæsi media inter pocula ; sed nec
Electræ jugulo se polluit aut Spartani
Sanguine conjugii ; nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena nunquam cantavit Orestes,
Troica non scripsit. Quid enim Verginius armis
Debuit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba ?
Quid Nero tam sæva crudaque tyrannide fecit ?
Hæc opera atque hæ sunt generosi Principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita saltu†
Prostitui Graiæque apium meruisse coronæ.
Majorum effigies habeant insignia vocis:
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma vel Antigones, seu‡ personam Menalippes ,

* *Faciem.* Heinr. † *Cantu.* Heinr.
‡ *Tu.* Heinr.

Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quid, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quisquam sublimius? Arma tamen vos
Nocturna et flammas domibus templisque parastis,
Ut Bracatorum pueri Senonumque minores,
Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul vexillaque vestra coercet.
Hic novus Arpinas, ignobilis et modo Romæ
Municipalis Eques, galeatum ponit ubique
Præsidium adtonitis et in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis et tituli, quantum non Leucade, quantum
Thessaliæ campis Octavius abstulit udo
Cædibus adsiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma Patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes, alieno lassus aratro;
Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra:
Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum
Excipit, et solus trepidantem protegit Urbem;
Atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque volabant
Qui nunquam adtigerant majora cadavera corvi,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen et pro
Omnibus auxiliis atque omni pube Latina
Sufficiunt Dîs infernis Terræque parenti:
Pluris enim Decii, quam quæ servantur ab illis.
Ancilla natus trabeam et diadema Quirini
Et fasces meruit, regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus juvenes ipsius Consulis et quos

Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius et quæ
Imperii fines, Tiberinum, virgo natavit.
Occulta ad Patres produxit crimina servus,
Matronis lugendus: at illos verbera justis
Afficiunt pœnis et legum prima securis.
 Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis Vulcaniaque arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit aut illud, quod dicere nolo.

SATIRA IX.

ARGUMENTUM.

Nævolum pædiconem tristi vultu obvium poeta percontatur, quæ sit mæstitiæ ipsius, rugarum ac maciei causa, et utrum vitæ genus mutaverit. (1-26). Ille respondet, hoc vitæ institutum aliis quidem fuisse perutile, se vero, præter tenuia quædam munera, nihil inde fructus percepisse, quod et necessitati durissimæ fati tribuendum sit, et avaritiæ Virronis aliorumque divitum cinædorum, qui levissima quæque dona ac beneficia, in draucos collata, iis exprobrent, et gratis operam sibi ab illis cupiant præstari, quamvis deformes sint et hisce clientibus suis omnem conjugii felicitatem et jura parentum legatorumque capiendorum debeant. (27-90). Poeta miseratur sortem Nævoli, isque rogat, ut occulta ipsi credita reticeat, quoniam pathici

odio prosequantur eum, a quo timeant libidines suas evulgari, et vel necem illi machinentur. (90-101). *Juvenalis contra monet, ab eo, qui plures servos habeat, nihil, ne noctu quidem, clam posse perpetrari, et recte vivendum esse, cum alias ob causas, tum præcipue, ut contemnere liceat linguam mancipiorum, quæ quidem pessima eorum pars sit.* (102-122). *Hoc consilium salutare quidem esse fatetur Nævolus, sed nunc rationibus suis parum conducere post consumtum jam ætatis robur et spes deceptas.* (123-129). *Poeta eum meliora sperare jubet, quum stante Roma numquam defuturi sint homines molles ac cinædi.* (130-134). *At Nævolus spem, inde concipiendam felicibus tantum propositam esse dicit, non sibi, quem Fatum velit tenui victu contentum esse, et in cujus vota Fortuna sit surda.* (135-150).

Scire velim, quare toties mihi, Nævole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit et fatuos non invenit. Unde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus
Et salibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccæ
Silva comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia præstabat calidi tibi fascia visci:

Sed fruticante pilo neglecta et squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas et gaudia: sumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexisse videris
Propositum et vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis et Ganymeden,
Pacis et advectæ secreta palatia Matris
Et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
Notior Aufidio moechus celebrare solebas,
Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.
Utile et hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. Pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venæque secundæ.
Fata regunt homines: fatum est et partibus illis,
Quas sinus abscondit. Nam si tidi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi,
Quamvis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, et blandæ assidue densæque tabellæ
Sollicitent: Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
Computat ac cevet. Ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri: numera: sestertia quinque
Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile et pronum est agere intra viscera penem
Legitimum atque illic hesternæ occurrere cœnæ?
Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum,

Quam dominum. Sed tu sane tenerum et puerum te
Et pulcrum et dignum cyatho cœloque putabas.
Vos humili adseculæ, vos indulgebitis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit et strata positus longaque cathedra
Munera femineis tractas secreta Calendis!
Dic, passer, cui tot montes, tot prædia servas
Appula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet
Suspectumque jugum Cumis et Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis! meliusne hic rusticus infans,
Cum matre et casulis et collusore catello,
Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
Improbus es, quum poscis, ais:* sed pensio clamat,
Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam sollers evasit Ulixes.
Alter emendus erit; namque hic non sufficit: ambo
Pascendi. Quid agam bruma spirante? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri
Et pedibus? durate atque exspectate cicadas?
Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe, quibus ista modis, quam sæpe rogaris
Et quæ pollicitus. Fugientem sæpe puellam

* *Ait.* Heinr.

Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, et jam
Signabat. Tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Testis mihi lectulus et tu,
Ad quem pervenit lecti sonus et dominæ vox.
Instabile ac dirimi cœptum et jam pæne solutum
Conjugium in multis domibus servabit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus vel filia nascitur ex me?
Tollis enim et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Foribus suspende coronas,
Jam pater es: dedimus, quod famæ opponere possis:
Jura parentis habes, propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
Commoda præterea jungentur multa caducis,
Si numerum, si tres implevero.—Justa doloris,
Nævole, causa tui. Contra tamen ille quid affert?—
Negligit atque alium bipedem sibi quærit asellum.
  Hæc soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice levis.
Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
Tanquam prodiderim, quidquid scio. Sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas aut despicias, quod
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.—
O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur
Et canis et postes et marmora. Claude fenestras,
Vela tegant rimas, junge ostia, tollite lumen

E medio, clamant omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet; audiet et quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea? Nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem et miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
A nobis; taceant illi: sed prodere malunt
Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
Vivendum recte est cum propter plurima, tum his
Præcipue causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas: nam lingua mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas et farre suo custodit et ære.
Idcirco ut possim linguam contemnere servi,
Utile consilium modo, sed commune, dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnum temporis et spes
Deceptas? Festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ miseræque brevissima vitæ
Portio: dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.—
Ne trepida: nunquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
Convenient et carpentis et navibus omnes,
Qui digito scalpunt uno caput. Altera major
Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.—

Hæc exempla para felicibus: at mea Clotho
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parvi nostrique Lares, quos thure minuto
Aut farre et tenui soleo exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete et baculo? viginti millia fenus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, et duo fortes
De grege Mœsorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoso insistere Circo?
Sit mihi præterea curvus cælator et alter,
Qui multas facies fingat* cito. Sufficiunt hæc,
Quando ego pauper ero. Votum miserabile, nec spes
His saltem: nam, quum pro me Fortuna rogatur,
Affixit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige surdo.

* *Fingit.* Heinr. *Pignat* vel *pignit* alii.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUARTUS.

SATIRA X.

ARGUMENTUM.

Homines ubivis fere terrarum veru ignorant bona et opinata omnibus plerumque votis expetunt, in primis divitias, honores, eloquentiam, militarem gloriam, senectutem, pulcritudinem et robur corporis, quæ tamen vel supervacua, vel etiam preniciosa sunt optantibus. (1-11). Divitias *qui possident, iis verendum est, ne jussu tyrannorum, ut Cassius Longinus et Seneca, vel manu latronum, vel veneno necentur.* (12-27). *Non mirum itaque, stultitiam hominum semper Heraclito fletum movisse et risum contra Democrito, qui multo magis risisset, si nostris vixisset temporibus, quibus longe major est luxus ac fastus.* (28-55). *Maxima potentia summique* honores, *ad quos nonnulli adspirant, magnam iis invidiam, perniciem ruinamque parant, nec nisi a mobili plebis animo et Fortunæ favore*

*pendent, quo mutato is, qui paulo ante adorabatur a vulgo, ab eodem male tractatur et ad scalas Gemonias indeque in Tiberim unco trahitur; quod suo damno experti sunt Sejanus, (*56-107*), et jam ante eum Crassi, Pompeius, Cæsar et alii: nam pauci fuere reges vel principes civitatis et tyranni, qui non violentam passi sint mortem.* (108-113). Eloquentia *summis nonnumquam oratoribus, ut Ciceroni ac Demostheni, mortis causa fuit.* (114-132). Gloria bellica *cum vana brevisque est, tum maximis sæpe imperatoribus exitiosa, ut olim Hannibali, Alexandro et Xerxi.* (133-187). Longa vita *multis obnoxia est incommodis ac malis; quippe senes plerumque deformes, rugosi, infirmi, tremuli, calvi, mucidi, edentuli, uxori, liberis, sibi ipsisque captatoribus graves, expertes gustus, ad rem Veneream inhabiles, surdi, cæci, manci, obliviosi.* (188-239.) *Quodsi vero corpore etiam ac mente valent in senectute homines, sentiunt tamen ac lugent alia eaque majora mala, vel publica vel privata ac propria, qualia passi sunt Nestor, Peleus, Priamus, Hecuba, Mithridates, Crœsus, Marius Pompeius, quibus feliciores fuere Lentulus, Cethegus et Catilina.* (240-288). Pulcritudo *denique raro pudicitiam tuetur, multisque insidiis, injuriis ac periculis subjecta est; quod docent exempla Lucretiæ, Virginiæ, Hippolyti, Bellerophontis et C. Silii.* (289-345). *Quæ quum ita sint, Diis potius judicium de eo, quod vere nobis conducat, permittendum, aut, si optandum aliquid, orandum est, ut mens sit sana in corpore sano, ut ea sit fortis carens terrore mortis, laborum patiens et expers acrium affectuum cupiditatumque: ita enim tran*

quillam atque beatam agemus vitam, quæ a sola virtute ac sapientia, non a Fortuna, pendet. (346-366).

Omnibus in terris, quæ sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangen, pauci dignoscere possunt
Vera bona atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Dî faciles; nocitura toga, nocitura petuntur
Militia; torrens dicendi copia multis
Et sua mortifera est facundia; viribus ille
Confisus periit admirandisque* lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat et cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balæna Britannica major.
Temporibus diris igitur jussuque Neronis
Longinum et magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, et egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors: rarus venit in coenacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota et cunctis notissima templis
Divitiæ, crescant ut opes, ut maxima toto

* *Admirandusque.* Heinr.

Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus. Tunc illa time, quum pocula sumes
Gemmata et lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum
Protuleratque pedem; flebat contrarius auctor?*
Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni:
Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quanquam non essent urbibus illis
Prætexta et trabeæ, fasces, lectica, tribunal.
Quid, si vidisset Prætorem curribus altis
Exstantem et medio sublimem in pulvere Circi,
In tunica Jovis et pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus et, sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc et volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia et niveos ad frena Quirites,
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
Occursus hominum, cujus prudentia monstrat,
Summos posse viros et magna exempla daturos
Vervecum in patria crassoque sub aere nasci.
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
Interdum et lacrumas, quum Fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum mediumque ostenderet unguem.
Ergo supervacua aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare Deorum.

* *Alter?* Heinr.

Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
Invidiæ; mergit longa atque insignis honorum
Pagina; descendunt statuæ restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit, et immeritis franguntur crura caballis.
Jam stridunt ignes, jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput et crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem: Sejanus ducitur unco
Spectandus! gaudent omnes. Quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem. Sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indiciis, quo teste probavit?
Nil horum: verbosa et grandis epistola venit
A Capreis. Bene habet; nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? Sequitur fortunam, ut semper, et odit
Damnatos. Idem populus, si Nurtia Tusco
Favisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora
Augustum. Jam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effudit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet atque duas tantum rex anxius optat,
Panem et Circenses. Perituros audio multos.
Nil dubium; magna est fornacula: pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defensus! Curramus præcipites et,

Dum jacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget et pavidum in jus
Cervice obstricta* dominum trahat. Hi sermones
Tunc de Sejano, secreta hæc murmura vulgi.
Visne salutari sicut Sejanus? habere
Tantundem atque illi summas donare curules,
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? Vis certe pila, cohortes,
Egregios equites et castra domestica. Quidni
Hæc cupias? et qui nolunt occidere quemquam,
Posse volunt. Sed quæ præclara et prospera tanti,†
Ut rebus lætis par sit mensura malorum?
Hujus, qui trahitur, prætextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas
Et de mensura jus dicere, vasa minora
Frangere, pannosus vacuis Ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Sejanum: nam qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus et impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci
Descendunt reges et sicca morte tyranni.
Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare et totis Quinquatribus optat,

* *Astricta.* Heinr.
† *Prospera, tantum* Ut rebus &c. Heinr.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.
Eloquio sed uterque perit orator: utrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix cæsa; nec unquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
" O fortunatam natam me consule Romam!"
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ, divina Philippica, famæ,
Volveris a prima quæ proxima. Sævus et illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem et pleni moderantem frena theatri.
Dis ille adversis genitus fatoque sinistro,
Quem pater, ardentis massæ fuligine lippus,
A carbone et forcipibus gladiosque parante
Incude et luteo Vulcano ad rhetora misit.
  Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis
Lorica et fracta de casside buccula pendens
Et curtum temone jugum victæque triremis
Aplustre et summo tristis captivus in arcu
Humanis majora bonis creduntur: ad hæc* se
Romanus Graiusque ac barbarus endoperator
Erexit; causas discriminis atque laboris
Inde habuit. Tanto major famæ sitis est, quam
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum et laudis titulique cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus, ad quæ
Discutienda valent sterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.

* *Hoc.* Heinr.

Expende Hannibalem; quot libras in duce summo
Invenies? hic est quem non capit Africa Mauro
Percussa Oceano Niloque admota tepenti,
Rursus ad Æthiopum populos altosque elephantos.
Additur imperiis Hispania: Pyrenæum
Transilit. Opposuit natura Alpemque nivemque:
Diducit scopulos et montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil est, nisi Poeno milite portas
Frangimus et media vexillum pono Subura.
(O qualis facies et quali digna tabella,
Quum Gætula ducem portaret belua luscum!)
Exitus ergo quis est? O gloria! vincitur idem
Nempe et in exsilium præceps fugit atque ibi magnus
Mirandusque cliens sedet ad prætoria regis.
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, nec tela: sed ille
Cannarum vindex ac tanti sanguinis ultor,
Annulus. I, demens, et sævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas et declamatio fias!
Unus Pellæo juveni non sufficit orbis:
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyaræ* clausus scopulis parvaque Seripho:
Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
Velificatus Athos et quidquid Græcia mendax
Audet in historia: constratum classibus isdem

* *Gyari.* Heinr.

Suppositumque rotis solidum mare: credimus altos
Defecisse amnes epotaque flumina, Medo
Prandente, et madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum atque Eurum solitus sævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?
(Mitius id sane, quod non et stigmate dignum
Credidit. Huic quisquam vellet servire Deorum!)
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis
Fluctibus ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas!
  Da spatium vitæ, multos da, Jupiter, annos!
Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
Sed quam continuis et quantis longa senectus
Plena malis! Deformem et tetrum ante omnia vultum
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem
Pendentesque genas et tales adspice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit jam mater simia bucca.
Plurima sunt juvenum discrimina: pulcrior ille
Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo.
Una senum facies, cum voce trementia membra
Et jam leve caput madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiva panis inermi;
Usque adeo gravis uxori natisque sibique,
Ut captatori moveat fastidia Cosso.
Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
Gaudia; nam coitus jam longa oblivio; vel si
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus
Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri

Canities? quid? quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem adfectat sine viribus. Adspice partis
Nunc damnum alterius: nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdus sitve Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet atque tubarum
Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido jam in corpore sanguis
Febre calet sola; circumsilit agmine facto
Morborum omne genus: quorum si nomina quæras
Promtius expediam, quot amaverit Hippia moechos,
Quot Themison ægros auctumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis; ambos
Perdidit ille oculos et luscis invidet; hujus
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum coenæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice sævo

Heredes vetat esse suos; bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus adspiciendus amatæ
Conjugis et fratris plenæque sororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus, multis in luctibus inque
Perpetuo mœrore et nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.
Felix nimirum, qui tot per sæcula mortem
Distulit atque suos jam dextra computat annos
Quique novum toties mustum bibit. Oro, parumper
Adtendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum et nimio de stamine, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem; quum quærit ab omni,
Quisquis adest socius, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo?
Hæc eadem Peleus, raptum quum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troja Priamus venisset ad umbras
Assaraci, magnis solennibus, Hectore funus
Portante ac reliquis fratrum cervicibus inter
Iliadum lacrumas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet scissaque Polyxena palla,
Si foret exstinctus diverso tempore, quo non
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Eversa et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
Et ruit ante aram summi Jovis, ut vetulus bos,

Qui domini cultris tenue et miserabile collum
Præbet, ab ingrato jam fastiditus aratro.
Exitus ille utcunque hominis: sed torva canino
Latravit rictu, quæ post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros, et regem transeo Ponti
Et Crœsum, quem vox justi facunda Solonis
Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ.
Exsilium et carcer Minturnarumque paludes
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius unquam,
Si, circumducto captivorum agmine et omni
Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
Quum de Teutonico vellet descendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas: sed multæ urbes et publica vota
Vicerunt. Igitur Fortuna ipsius et Urbis
Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit ceciditque Cethegus
Integer, et jacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, quum Veneris fanum videt anxia mater,
Usque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? Pulcra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit: cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere atque suam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii miseros trepidosque parentes
Semper habet. Rara est adeo concordia formæ
Atque pudicitiæ. Sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus ac veteres imitata Sabinos,
Præterea castum ingenium vultumque modesto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna.

Larga manu; (quid enim puero conferre potest plus
Custode et cura natura potentior omni?)
Non licet esse viris:* nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia! Nullus ephebum
Deformem sæva castravit in arce tyrannus;
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel†
Strumosum atque utero pariter gibboque tumentem.
I nunc et juvenis specie lætare tui! quem
Majora oxspectant discrimina? fiet adulter
Publicus et pœnas metuet, quascumque mariti
Exigere irati;‡ nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Concessit. Necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam moechos et mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ: mox quum dederit Servilia numos,
Fiet et illius, quam non amat: exuat omnem
Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, sive est hæc Oppia, sive Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.
Sed casto quid forma nocet? Quid profuit immo
Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ceu fastidita, repulsa.‖

* *Viros.* Heinr. † *Nec.* Heinr.
‡ ———————— *quascunque maritis*
Iratis debet: nec erit felicior astro Heinr.
‖ *Fastidita; repulso Nec Stheneb. &c.* Heinr.

Nec Sthenebœa minus, quam Cressa, excanduit, et se
Concussere ambæ. Mulier sævissima tunc est,
Quum stimulos odio pudor admovet. Elige, quidnam
Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
Destinat. Optimus hic et formosissimus idem
Gentis patriciæ rapitur miser exstinguendus
Messalinæ oculis: dudum sedet illa parato
Flameolo, Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, et ritu decies centena dabuntur
Antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta et paucis commissa putabas?
Non nisi legitime vult nubere. Quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas:
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota Urbi et populo contingat Principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus: interea tu
Obsequere imperio; sit tanti vita dierum
Paucorum. Quidquid melius leviusque putaris,
Præbenda est gladio pulcra hæc et candida cervix.
Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt Dî.
Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum
Impulsu et cæca magnaque cupidine ducti
Conjugium petimus partumque uxoris: at illis
Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor.
Ut tamen et poscas aliquid voveasque sacellis
Exta et candiduli divina tomacula porci;
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem,

Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil et potiores
Herculis ærumnas credat sævosque labores
Et Venere et cœnis et pluma Sardanapali.
Monstro quod ipse tibi possis dare: semita certe
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
Nullum numen habes,* si sit Prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam cœloque locamus.

SATIRA XI.

ARGUMENTUM.

Juvenalis ad frugalem cœnam Persicum, amicum suum, invitaturus primum perstringit stultitiam eorum, qui lautiores parent epulas, quam facultatum suarum modus ferat, donec absumto omni patrimonio redigantur ad mendicitatem, quæ vel vitam ac potissimum senectutem ipsa morte graviorem efficiat, vel eos cogat patria cedere, ne a creditoribus sæpe elusis comprehendantur. (1-55). *Quibus præmissis fercula a se parata, una cum supellectile ac ministris, recenset. Cibos dicit esse inemtos et in villa Tiburtina natos, hœdulum, gallinam, ova, asparagos, uvas, pira et mala, quæ olim luxuriosa fuerit cœna Senatorum clarissimorumque Romanæ gentis nominum, Curii, Fabiorum, Catonis, Scaurorum, Fabriciorum, aliorumque;* (56-92). *supellectilem non magnificam, testudineam, argenteam, auream, citream, vel eburneam, sed simplicem, æream, ligneam, fictilem, osseam, mensas*

* *Abest.* Heinr.

*nuceas et domi natas ; (*94-135*). servos, non perite opsonia scindentes, nec peregrinos et care emtos, vel bene comtos, ornatos et doctos, sed rudes et Italos, pastoris et bubulci filios, indutos crasso eodemque vestitu, nec nisi nunc propter convivia pexos, at ingenui vultus ac pudoris, castos et libidinis ignaros, qui viles calices et vina patria porrecturi sint. (*136-161*). Præterea non lascivias saltationes et cantilenas Gaditanarum puellarum, sed honestiora Persico promittit acroamata, recitationes carminum Homeri et altisoni Maronis. (*162-180*). Denique ab amico petit, ut omnibus dimissis curis hilari animo et, dum omnis Roma ad ludos Megalesiacos spectandos in Circum effusa sit, jam sexta hora veniat : quod sine pudore fieri posse monet, quum nonnumquam fas sit genio indulgere, et rariori usu voluptates commendentur. (*181-208*).*

ATTICUS eximie si cœnat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens. Quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis
Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ dumque ardent* sanguine, fertur,
(Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,)
Scripturus leges et regia verba lanistæ.
Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet exspectare macelli
Et quibus in solo vivendi causa palato est.
Egregius cœnat meliusque miserrimus horum
Et cito casurus jam perlucente ruina.

* *Ardens* Heinr.

Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obstantibus. Interius i
Attendas, magis illa juvant, quæ pluris emuntu
Ergo haud difficile est perituram arcessere sun
mam,
Lancibus oppositis vel matris imagine fracta,
Et quadringentis numis condire gulosum
Fictile. Sic veniunt ad miscellanea ludi.
Refert ergo, quis hæc eadem paret: in Rutilo na
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit et a censu famam trahit. Illum ego jure
Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E cœlo descendit Γνῶθι σεαυτὸν,
Figendum et memori tractandum pectore, sive
Conjugium quæras, vel sacri in parte Senatus
Esse velis, (nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Ulixes
Ancipitem), seu tu* magno discrimine causam
Protegere affectas; te consule, dic tibi, qui† sis,
Orator vehemens, an Curtius et Matho buccæ.
Noscenda est mensura sui spectandaque rebus
In summis minimisque; etiam quum pisci
emetur,
Ne mullum cupias, quum sit tibi gobio tantum
In loculis. Quis enim te, deficiente crumena
Et crescente gula, manet exitus, ære paterno
Ac rebus mersis in ventrem, fenoris atque
Argenti gravis et pecorum agrorumque capacem

* *Esse velis: nec enim loricam poscit Achillis Thersites, in qua se transducebat Ulixes. Ancipitem, seu tu &c.* Rap.
† *Quis* Heinr.

Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ
Et coram dominis consumitur: inde ubi paulum
Nescio quid superest et pallet fenoris auctor,
Qui vetere solum, Baias et ad ostrea* currunt.
Cedere namque foro jam non est deterius, quam
Esquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est caruisse anno Circensibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex Urbe Pudorem.
Experiere hodie, numquid pulcerrima dictu,
Persice, non præstem vita vel moribus et re;
Sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius aut minor illo
Hospes et ipse tamen contingens sanguine cœlum;
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus et toto grege mollior, inscius herbæ,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, quam sanguinis; et montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea tortoque calentia fœno
Ova absunt ipsis cum matribus et servatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ:

* *Ostia*. Heinr.

Signinum Syriumque pyrum, de corbibus isdem
Æmula Picenis et odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Auctumnum et crudi posuere pericula suci.
Hæc olim nostri jam luxuriosa Senatus
Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
Ipse focis brevibus ponebat oluscula, quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam festis servare diebus
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, si quam dabat hostia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Consulis atque
Castrorum imperiis et Dictatoris honore
Functus ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Quum tremerent autem Fabios durumque Catonem
Et Scauros et Fabricios, postremo severos
Censoris mores etiam collega timeret;
Nemo inter curas et seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere et parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.
Tunc rudis et Graias mirari nescius artes,
Urbibus eversis, prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque cassis
Romuleæ simulacra feræ mansuescere jussæ
Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,

Ac nudam effigiem clypeo venientis et hasta
Pendentisque Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino;
Omnia tunc, quibus invideas, si lividulus sis.
Templorum quoque majestas præsentior et vox
Nocte fere media mediamque audita per Urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus et Dis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præstare solebat
Fictilis et nullo violatus Jupiter auro.
Illa domi natas nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,
Annosam si forte nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur
Unguenta atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur et magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes
Et Mauri celeres et Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabatæo belua saltu,
Jam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis:* nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
Convivam caveo, qui me sibi comparat et res
Despicit exiguas. Adeo nulla uncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipsa manubria cultellorum
Ossea: non tamen his ulla unquam opsonia fiunt
Rancidula, aut ideo pejor gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem

* *Vires:* Heinr.

Sumine cum magno lepus atque aper et pygargus
Et Scythicæ volucres et phœnicopterus ingens
Et Gaetulus oryx hebeti lautissima ferro
Cæditur et tota sonat ulmea cœna Subura.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Novit avis noster tirunculus ac rudis omni
Tempore et exiguæ furtis imbutus ofellæ.
Plebeios calices et paucis assibus emtos
Porriget incultus puer atque a frigore tutus:
Non Phryx aut Lycius, non a mangone petitus
Quisquam erit, et magno. Quum posces, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem
Et casulam et notos tristis desiderat hædos
Ingenui vultus puer ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit;
Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas,
Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
Namque una atque eadem est vini patria atque ministri.
Forsitan expectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,*
Irritamentum Veneris languentis et acres
Divitis urticæ. Major tamen ista voluptas
Alterius sexus: magis ille extenditur, et mox

* Vide l. 202.

Auribus atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet; ille fruatur
Vocibus obscœnis omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem.
Namque ibi fortunæ veniam damus: alea turpis,
Turpe et adulterium mediocribus. Hæc eadem illi
Omnia quum faciant*, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
Conditor Iliados cantabitur atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis averte negotia curis
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem: non feneris ulla
Mentio, nec, prima si luce egressa reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida suspectis referens multicia rugis
Vexatasque comas et vultum auremque calentem.
Protenus ante meum, quidquid dolet, exue limen:
Pone domum et servos et quidquid frangitur illis
Aut perit: ingratos ante omnia pone sodales.
Interea Megalesiacæ spectacula mappæ,
Idæum solenne, colunt, similisque triumpho
Præda caballorum Prætor sedet ac, mihi pace
Immensæ nimiæque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit et fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret, moestam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis

* *Faciunt*, Heinr.

Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor et audax
Sponsio, quos cultæ decet adsedisse puellæ;
Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis:*
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea, salva
Fronte, licet vadas, quanquam solida hora supersit
Ad sextam. Facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

SATIRA XII.

ARGUMENTUM.

Juvenalis scribit Corvino, se ob reditum Catulli, amici sui, ex periculosa navigatione vota Diis persoluturum esse. (1-16). *Tum describit sævissimam tempestatem, qua coorta arserint vela, et amicus, ut præsentissimum effugeret periculum, pretiosam supellectilem in mare abjicere malumque amputare coactus sit, donec tandem, tranquilla cœli serenitate ac sole cum spe vitæ redeunte, lacera navis portum Ostiensem tenuerit.* (17-82). *Itaque poeta præ gaudio vix sui compos servos seque ipsum ad festam hujus diei lætitiam et sacra Diis, tum majoribus tum domesticis, facienda excitat.* (83-92). *Ne vero quis suspicetur, hæc ad hereditatem Catulli captandam spectare, monet, ei tres esse liberos et*

* Inseruit Heinr. l. 201, 202 inter 164 et 165: *idem pro spectent* legit *spectant.*

Novii aut Pacuvii aliorumque heredipetarum, his similium, mores ingeniumque ita ferre, ut patribus ne ægram quidem gallinam aut coturnicem impendant, at pro salute orborum divitumque, Gallitæ et Paccii, si vel primum levemque febris sentiant æstum, non modo hecatomben Diis voveant, sed etiam elephantos, si hæc animalia in Italiæ cœlo gignerentur, et servos vel adeo liberos suos, si liceret per leges, immolarent, quum jucundam, etsi incertam, alant spem, fore, ut, si ægri ex morbo convalescant, ipsi, testamentis mutatis, heredes ex asse scribantur. (93-127). *Hinc indignatione accensus Juvenalis ejusmodi captatoribus vitam Nestoris et auri montes precatur, sed ea lege, ut nec ament quemquam nec amentur ab ullo.* (128-139).

Natali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa Deis animalia cespes
Exspectat, niveam Reginæ ducimus agnam,
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio servata Jovi, frontemque coruscat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus et aræ
Spargendusque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi similisque affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus et ipsa
Mole piger nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret et a grandi cervix ferienda ministro
Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi

Nuper et incolumem sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus et fulguris ictum
Evasi, densæ* cœlum abscondere tenebræ
Nube una, subitusque antennas impulit ignis,
Quum se quisque illo percussum crederet et mo
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas. Genus ecce aliud discriminis: auc
Et miserere iterum: quanquam sint cetera sorti
Ejusdem: pars dira quidem, sed cognita multis
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
Quum plenus fluctu medius foret alveus et jam,
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculi: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite, quæ mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus
Præcipitare volens etiam pulcerrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis et Bæticus adjuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem
Et dignum sitiente Pholo vel conjuge Fusci;
Adde er bascaudas et mille escaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emtor Olynthi.

* *Ictus evasit. Densæ et cet.* Heinr.

Sed quis nunc alius qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
Damna levant. Tunc, adversis urguentibus, illuc
Recidit,* ut malum ferro submitteret, ac se
Explicat angustum. Discriminis ultima, quando
Præsidia afferimus navem factura minorem.
I nunc et ventis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor aut septem, si sit latissima tæda!
Mox cum reticulis et pane et ventre lagenæ
Adspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam jacuit planum mare, tempora postquam
Prospera vectoris fatumque valentius Euro
Et pelago; postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares et staminis albi
Lanificæ, modica nec multum fortior aura
Ventus adest; inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extentis et, quod superaverat unum,
Velo prora suo. Jam deficientibus Austris,
Spes vitæ cum sole redit: tum gratus Iulo,
Atque novercali sedes prælata Lavino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam visis trtginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles
Tyrrhenamque Pharon porrectaque brachia rursum,

* *Decidit, ut malum ferro summitteret; hac re*
Explicat angustum; discriminis ultima, quando
Heinr.

Quæ pelago occurrunt medio longeque relinquunt
Italiam. Non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: sed trunca puppe magister
Interiora petit, Baianæ pervia cymbæ,
Tuti stagna sinus. Gaudent ibi vertice raso*
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes,
Sertaque delubris et farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos glebamque virentem!
Jam sequar et, sacro quod præstat rite peracto,
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Jovem Laribusque paternis
Thura dabo atque omnes violæ jactabo colores.
Cuncta nitent: longos erexit janua ramos
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes. Libet exspectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili. Verum hæc nimia est impensa: coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita et Paccius orbi,
Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus; exsistunt qui promittant† hecatomben,
Quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio aut usquam nostro sub sidere talis
Belua concipitur; sed furva gente petita
Arboribus Rutulis et Turni pascitur agro,
Cæsaris armentum, nulli servire paratum

* *Tuti stagna sinus, gaudent ubi vertice raso Heinr.* † *Promittunt.* Heinr.

Privato: siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali et nostris ducibus regique Molosso
Horum majores ac dorso ferre cohortes,
Partem aliquam belli et euntem in prœlia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Histrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras
Et cadat ante Lares Gallitæ victima, sola
Tantis digna Deis et captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit
De grege servorum magna aut pulcerrima quæque
Corpora; vel pueris et frontibus ancillarum
Imponet vittas et, si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
Non sperat tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo testamento
Mille rates: nam si Libitinam evaserit æger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuvio breviter dabit. Ille superbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam
Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quæso, vel Nestora totum;
Possideat, quantum rapuit Nero; montibus aurum
Exæquet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUINTUS.

SATIRA XIII.

ARGUMENTUM.

*Calvinum, cum gemitu et luctu querentem de perfidia amici, qui depositum (decem sestertia) abnegaverat, consolaturus poeta, ipso statim principio, (*1-12*), breviter recenset inculcatque solatia, quæ deinde (*13-249*), uberius planiusque persequitur, docens, non tenuem Calvino censum, adeoque damnum, quod passus sit, mediocre esse et æquo ferendum animo; (*7, 8, 13-16*) tale flagitium non rarum esse inde ab Saturni ævo, neque viro jam sexagenario longoque rerum usu imbuto miraculo debere esse, his præsertim temporibus, quibus multo graviora quotidie committantur, et egregius sanctusve homo monstro portentoque similis sit; (*16-74, *et* 120-173*), hanc vero improbitatem summamque, qua nunc pejeretur, audaciam minime miram videri propter perversas de Diis opiniones ineptamque*

theologiam, quæ contemtum gignat divini numinis efficiatque, ut alii omnino negent Deos esse, qui res humanas curent, alii pœnas iis solvere malint, quam perjuriorum flagitiorumque fructu carere, alii denique spem impunitatis inde concipiant, quod lenta Deorum ira ipsique exorabiles sint et quod ille crucem pretium sceleris tulerit, hic diadema, (75-119)*; damna et injurias suppliciis improborum vel ira ac vindicta non sarciri, et ultionem minuti atque infirmi animi, ideoque maxime feminarum, non virorum, minimeque philosophorum, voluptatem esse,* (174-192)*; improbos mala conscientia, quæ pœna sit omnium gravissima cruciari et nocte dieque suum gestare in pectore testem; hinc iis cibum inter dentes crescere, vina displicere vetera, somnos breves ac turbidos esse, minima tonitrua fulguraque pavorem incutere et quemcumque morbum ab infesto Numine immissum videri,* (192-235)*; malos homines, libidini indulgentes, sensim adsciscere consuetudinam peccandi et sic plerumque serius aut citius pœnas dare.* (236-249).

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. Prima est hæc ultio, quod se
Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci Prætoris vicerit urna.
Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
De scelere et fidei violatæ crimine? Sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus; nec rara videmus,
Quæ pateris. Casus multis hic cognitus ac jam
Tritus et e medio fortunæ ductus acervo.

Ponamus nimios gemitus: flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum? Stupet hæc, qui jam post terga reliquit
Sexaginta annos, Fonteio Consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis usu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis,
Victrix fortunæ sapientia: ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum, vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum et partos gladio vel pyxide numos?
Rari quippe boni: numerus vix est totidem, quot
Thebarum portæ vel divitis ostia Nili.
Nona ætas agitur pejoraque sæcula ferri
Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen et a nullo posuit Natura metallo.
Nos hominum Divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Fæsidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic, senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum
Exigis a quoquam, ne pejeret et putet ullis
Esse aliquod numen templis aræque rubenti?
Quondam hoc indigenæ vivebant more, priusquam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc, quum virguncula Juno
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris,
Nulla super nubes convivia Cœlicolarum,

Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos et jam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urguebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium aut Sicula torvus cum conjuge Pluton;
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum aut vulturis atri
Pœna; sed infernis hilares sine regibus umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas et morte piandum,
Si juvenis vetulo non adsurrexerat et si
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi fraga et majores glandis acervos.
Tam venerabile erat, præcedere quatuor annis,
Primaque par adeo sacræ lanugo senectæ!
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,
Quæque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero aut miranti sub aratro
Piscibus inventis et fetæ comparo mulæ,
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examenve* apium longa consederit uva
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris et lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega? Quid si bis centum perdidit alter

* *Examenque* Heinr.

Hoc arcana modo? majorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile et pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat! Adspice, quanta
Voce neget; quæ sit ficti constantia vultus.
Per Solis radios Tarpeiaque fulmina jurat
Et Martis frameam et Cirrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis pharetramque Puellæ,
Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem;
Addit et Herculeos arcus hastamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cœli.
Si vero et pater est,—Comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi Pharioque madentis aceto.
Sunt in Fortunæ qui casibus omnia ponant*
Et nullo credant† mundum rectore moveri,
Natura volvente vices et lucis et anni,
Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen Pœna sequatur.
Hic putat esse Deos et pejerat, atque ita secum:
Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
Isis et irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, numos.
Et phthisis et vomicæ putres et dimidium crus
Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra nec
Archigene. Quid enim velocis gloria plantæ
Præstat et esuriens Pisææ ramus olivæ?
Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed et exorabile Numen
Fortasse experiar: solet his ignoscere. Multi

* *Ponunt* Heinr. † Credunt Heinr.

Committunt eadem diverso crimina fato:
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. Tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam quum magna malæ superest audacia causæ,
Creditur a multis fiducia. Mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius, quantum Gradivus Homericus: Audis,
Jupiter, hæc, nec labra moves, quum mittere vocem
Debueras vel marmoreus vel æneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus et sectum vituli jecur albaque porci
Omenta? Ut video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras statuamque Vagelli.
Accipe quæ contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri;
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestibile factum
Ostendis, taceo; nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudenda est janua damno.
Et majore domus gemitu, majore tumultu
Planguntur numi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem deducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrumis amissa pecunia veris.

Sed si cuncta vides simili fora plena querela,
Si, decies lectis diversa parte tabellis,
Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos litera gemmaque princeps
Sardonychum, loculis quæ custoditur eburnis:
Ten', o delicias!* extra communia censes
Ponendum? Qui tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina. Confer
Conductum latronem, incendia sulphure cœpta
Atque dolo, primos quum janua colligit ignes;
Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ robiginis et populorum
Dona vel antiquo positas a rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis et faciem ipsam
Neptuni; qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?
Confer et artifices mercatoremque veneni
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus Urbis
Usque a Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus. Paucos consume dies, et
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis

* *Te nunc, delicias, &c.* Heinr.

In Meroe crasso majorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina, flavam
Cæsariem et madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis:
Mox impar hosti raptusque per aera curvis
Unguibus a sæva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiare: sed illic,
Quanquam eadem assidue spectentur prœlia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
Nullane perjuri capitis fraudisque nefandæ
Pœna erit? Abreptum crede hunc graviore catena
Protenus et nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio: manet illa tamen jactura, nec unquam
Depositum tibi sospes erit: sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solatia sanguis:
At vindicta bonum vita jucundius ipsa.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia causis.
Quantulacumque adeo est occasio, sufficit iræ:
Chrysippus non dicet idem nec mite Thaletis
Ingenium dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia atque errores exuit omnes,
Prima docet rectum Sapientia: quippe minuti
Semper et infirmi est animi exiguique voluptas
Ultio. Continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos et surdo verbere cædit
Occultum, quatiente animo tortore flagellum?

Pœna autem vehemens ac multo sævior illis,
Quas et Cædicius gravis invenit et Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates:
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere et fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim, quæ numinis esset
Mens et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
Reddidit ergo, metu, non moribus; et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo veramque probavit
Exstinctus tota pariter cum prole domoque
Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, si conata peregit?
Perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat,
Faucibus, ut morbo, siccis interque molares
Difficili crescente cibo: sed vina misellus
Exspuit; Albani veteris pretiosa senectus
Displicet; ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem
Et toto versata toro jam membra quiescunt:
Continuo templum et violati numinis aras
Et, quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te videt in somnis; tua sacra et major imago
Humana turbat pavidum cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
Quum tonat, exanimes primo quoque murmure cœli;
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras et judicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur

Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine; saxa Deorum
Hæc et tela putant. Pecudem spondere sacello
Balantem et Laribus cristam promittere galli
Non audent: quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?
Mobilis et varia est ferme natura malorum.
Quum scelus admittunt, superest constantia: quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa et mutari nescia. Nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Ejectum semel adtrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, et nigri patietur carceris uncum
Aut maris Ægæi rupem scopulosque frequentes
Exsulibus magnis. Pœna gaudebis amara
Nominis invisi tandemque fatebere lætus,
Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

SATIRA XIV.

ARGUMENTUM.

Plurima sunt turpia, quæ parentes tam exemplis, quam institutione ac præceptis liberos docent. (1-3). Si illi oblectantur alea, vel delicate et molliter vivuut, vel servos inhumane tractant, etiam hi

mature discunt ludere, epulari ac sævire. (4-25). Filia adulteræ iisdem, quibus mater, amoribus indulget. (25-30). Nec mirum: natura enim ita comparatum est, ut in exemplis, præcipue parentum, maxima sit vis, et animus hominum magis ad vitia, quam ad virtutem inclinet. (31-43). Quæ quum ita sint, cave ne quidquam inhonesti et obscœni vel dicas vel facias coram liberis. (44-49). Qui si non oris tantum et corporis, sed animi quoque habitu moribusque tibi fuerint similes et exemplo tuo peccaverint, tuorum tibi conscius vitiorum eos castigare et punire non audebis. (50-58). Amicis ad cœnam invitiatis omni opera eniteris, ut supellex lauta sit atque magnifica; illud vero non curas, ut filii domum a culpa quasi flagitiisque vacuam et probos mores, tamquam speculum, intueantur. (59-69). Bene de patria meretur, qui liberos ei gignit, modo curet, ut eidem utiles sint. (70-72). Plurimum vero interest, quibus illi moribus artibusque instituantur et quales sint parentes, quoniam ab his exempla sumunt et, quæ a teneris unguiculis discuntur, mentibus infixa hærent, quod vel animalium exempla probant: nam ciconiæ, vulturis et aquilæ pulli eamdem, quam parentes, victus consuetudinem per totam vitam servant. (73-85). Similiter ædificatorem filius imitatur, (86-95), et parvuli Judæorum nihil de superstitione, institutis moribusque paternis mutant. (96-106). Ita in reliquis quoque rebus sponte sua liberi vestigia parentum persequuntur: sola pecuniæ cupiditate inviti insciique inflammantur, quoniam pater, ut virtutis eos specie fallat, quæ avaritia est, parsimoniam appellat tenerasque illorum mentes paulatim hujus vitii elementis imbuit. (107-124). Quæ si rite

animis imbiberunt, extremas eos sordes docet, defraudans servos demensis suis, famemque sibi explens mucidis panis frustis et opsoniis æstu corruptis, quæ vel mendici respuerent. (125-134). Nullum vero vitium stultius est turpiusque avaritia: potestne enim quidquam esse absurdius, quam misere duriterque vivere, ut dives moriaris? (135-137). Præterea avarus, quo plura possidet, eo plura cupit et, quamvis agros agris adjiciat, vicinum, si non jure et pretio, certe injuria et fraudibus pellit, parum sollicitus, utrum bene, an male audiat. (138-155). Nec tamen divitiis suis vel corpus vel animum ægritudine levare potest. (156-160). Veteres Romani, ætate bellique laboribus confecti, post tam egregie navatam reipublicæ operam, binis jugeribus, præmii loco acceptis, contenti erant et pulte vivebant. (161-171). Nunc horti ampliores sunt, quam olim agri, et insatiabilis habendi cupiditas plurima veneficia, cædes et scelera cujuscumque generis gignit. (172-178). Prisci Marsi, Hernici ac Vestini frugalitatem agrique culturam filiis suis commendabant, tenuique victu vitam sustentare solebant. (178-188). Nostris contra temporibus et partes et nutrices parvulos omnibus iis artibus, etiam vilissimis, instruunt, e quibus lucrum possint facere, et diligenter iis inculcant illam poetæ sententiam: unde habeas, quærit nemo, sed oportet habere. (189-209). Cur vero tantopere urges filium tuum, stultissime parens, ut mature parcus sit et pecuniæ avidus? Quam primum enim adoleverit, non est, quod dubites, quin te ipsum avaritia superet, et falsis testimoniis, perjuriis uxorisque cæde divitias quærat. (210-224). Horum scelerum ipse auctor es censendus:

quicumque enim malis artibus rem familiarem alicui augere permittit et stultum dicit esse, qui amicorum propinquorumque inopiæ subveniat, is quoque spoliare, decipere et quovis modo opes sibi acquirere docet ac suadet. (225-243) Filium itaque tuum adulta ætate inexplebilis, qua eum incendisti, pecuniæ cupiditas in omne scelus rapiet, nec tibi ipsi parcet, si vita nimis longa votis ejus obstiterit. (244-255). Minus profecto jucundum nobis spectaculum præbent ludi scenici ludicræque artes, quam labores et pericula, quæ lucri causa avarus suscipit. (256-264). Periculosa quidem est ars petauristarum et funambulorum, sed ad vitam sustentandam spectat: avarus contra majori vitæ discrimine omnia percurrit maria, ut divitiis affluat. (265-283). Alii aliis modis insaniunt, sed nemo magis eo, qui lucri spe captus ne sæva quidem tempestate deterretur, quo minus se suaque omnia uni tabulæ committat. (284-295.) Quo fit persæpe, ut stultus ille homo, qui modo omni, quod usquam est, auro inhiabat, mox stipem colligat eique vix suppetant panni, quibus corpus velare possit. (295-302. Quam misera denique est avari conditio, qui divitias, quas, tantis sibi paravit curis periculisque, majore metu et sollicitudine custodit? Quanto felicior pauper, qui pauca quidem possidet, sed nihil cupit, et prudentiæ confidit, non fortunæ? (303-316). Quæ quum ita sint, auctor tibi sum, ut plura non concupiscas, quam quæ ad victum vitæque usum pertineant: ita enim tibi persuadeas velim, nulla divitiarum magnitudine expleri posse, qui rebus ad vivendum necessariis non sit contentus. (316-331).

PLURIMA sunt, Fuscine, et fama digna sinistra
Et nitidis maculam hæsuram figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem juvat alea, ludit et heres
Bullatus parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire et eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente
Et cana monstrante gula. Quum septimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper et a magna non degenerare culina.
Mitem animum et mores modicis erroribus æquos
Præcipit atque animas servorum et corpora nostra
Materia constare putat paribusque elementis:
An sævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu et nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi Laris ac Polyphemus,
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro?
Quid suadet juveni lætus stridore catenæ,
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? Expectas, ut non sit adultera Largæ
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
Ut non ter decies respiret? Conscia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante pusillas
Implet et ad mœchos* dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura jubet: velocius et citius nos

* *Mœchum* Heinr.

Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Quum subeunt animos auctoribus. Unus et alter
Forsitan hæc spernant juvenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnandis: hujus enim vel
Una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti; quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes sumus, et Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque sub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu fœdum visuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est. Procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum et cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos:
Sed peccaturo obstet* tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris fecerit ira
Quandoque et similem tibi se non corpore tantum
Nec vultu dederit, morum quoque filius et qui
Omnia deterius tua per vestigia peccet;
Corripies nimirum et castigabis acerbo
Clamore ac post hæc tabulas mutare parabis!
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Quum facias pejora senex vacuumque cerebro
Jam pridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
  Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pavimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela;

* *Obsistat* Heinr.

Hic leve argentum, vasa aspera tergeat alter:
Vox domini furit instantis virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus; (et tamen uno
Semodio scobis hæc emundat* servulus unus:)
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum vitioque carentem?
Gratum est, quod patriæ civem populoque dedisti,
Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc tu
Moribus instituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit et inventa per devia rura lacerta:
Illi eadem sumtis quærunt animalia pinnis.
Vultur, jumento et canibus crucibusque relictis,
Ad fetus properat partemque cadaveris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis et se
Pascentis, propria quum jam facit arbore nidos.
Sed leporem aut capream famulæ Jovis et generosæ
In saltu venantur aves: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, quum se matura levarit†
Progenies stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primum prædam rupto gustaverat ovo.
Ædificator erat Cetronius et modo curvo
Litore Caietæ, summa nunc Tiburis arce,
Nunc Prænestinis in montibus alta parabat
Culmina villarum, Græcis longeque petitis
Marmoribus vincens Fortunæ atque Herculis ædem:

* *Emendat* Heinr. † *Levabit* Heinr.

Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Cetronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen mensura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.
Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil præter nubes et cœli numen adorant,
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit; mox et præputia ponunt:
Romanas autem soliti contemnere leges,
Judaicum ediscunt et servant ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses:
Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux
Ignava et partem vitæ non attigit ullam.
Sponte tamen juvenes imitantur cetera: solam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
Quum sit triste habitu vultuque et veste severum.
Nec dubie tanquam frugi laudatur avarus,
Tanquam parcus homo et rerum tutela suarum
Certa magis, quam si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat acquirendi
Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris!
Sed crescunt quocumque modo majoraque fiunt
Incude assidua semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putat: juvenes horatur, ut illam
Ire viam pergant et eidem incumbere sectæ.

Sunt quædam vitiorum elementa: his protenus illos
Imbuit et cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet unquam
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri, nec non differre in tempora cœnæ
Alterius conchem æstivam cum parte lacerti
Signatam vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitias hæc per tormenta coactas,
Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno quum turget sacculus ore,
Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crevit;
Et minus hanc optat qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
Et proferre libet fines, majorque videtur
Et melior vicina seges: mercaris et hanc et
Arbusta et densa montem qui canet oliva.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri lassoque famelica collo
Jumenta ad virides hujus mittentur aristas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia sævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent
Et quot venales injuria fecerit agros.
Sed qui sermones! quam fœdæ buccina famæ!—

Quid nocet hæc? inquit. Tunicam mihi malo lupini,
Quam si me toto laudet vicinia pago,
Exigui ruris paucissima farra secantem.—
Scilicet et morbis et debilitate carebis
Et luctum et curam effugies, et tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate ac Punica passis
Prœlia vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus. Merces hæc sanguinis atque laboris
Nullis visa unquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. Saturabat glebula talis
Patrem ipsum turbamque casæ, qua feta jacebat
Uxor et infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe vel sulco redeuntibus, altera cœna
Amplior et grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causæ; nec plura venena
Miscuit aut ferro grassatur sæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam sæva cupido
Indomiti* census: nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quæ reverentia legum,
Quis metus aut pudor est unquam properantis avari?
Vivite contenti casulis et collibus istis,
O pueri! Marsus dicebat et Hernicus olim
Vestinusque senex; panem quæramus aratro,

* *Immodici* Heinr.

Qui satis est mensis: laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio gratæ post munus aristæ
Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui submovet Euros
Pellibus inversis. Peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quæcumque est, purpura ducit.—
Haec illi veteres præcepta minoribus: at nunc
Post finem auctumni media de nocte supinum
Clamosus juvenem pater excitat; Accipe ceras,
Scribe, puer, vigila, causas age, perlege rubras
Majorum leges aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo naresque pilosas
Adnotet et grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat: aut, longos castrorum ferre labores
Si piget et trepidum solvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Ullius subeant ablegandæ Tiberim ultra,
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Unguenta et corium. Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore
Versetur, Dis atque ipso Jove digna, poetæ:
Unde habeas, quærit nemo; sed oportet habere.—
Hoc monstrant vetulæ pueris repentibus assæ;
Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcumque parentem
Sic possem affari: Dic, o vanissime, quis te
Festinare jubet? meliorem præsto magistro
Discipulum. Securus abi: vinceris, ut Ajax

Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris: nondum implevere medullas
Maturæ mala nequitiæ. Quum pectere barbam
Cœperit et longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, et Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit. Quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quæ terraque marique
Acquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. Hæc ego nunquam
Mandavi, dices olim, nec talia suasi.
Mentis causa malæ tamen est et origo penes te.
Nam quisquis magni census præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem et totas effundit habenas
Curriculo: quem si revoces, subsistere nescit
Et te contemto rapitur metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi.
Quum dicis juveni, stultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollatque propinqui;
Et spoliare doces et circumscribere et omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, si Græcia vera, Menoeceus:
In quorum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur et horrida bella capessunt
Continuo, tanquam et tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cujus scintillas ipse dedisti,

Flagrantem late et rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
 Nota mathematicis genesis tua: sed grave tardas
Exspectare colus. Morieris stamine nondum
Abrupto. Jam nunc obstas et vota moraris,
Jam torquet juvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quære atque eme quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum
Atque alias tractare rosas. Medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex.
 Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capitis discrimine constent
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus et ad vigilem ponendi Castora numi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit et res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Floræ
Et Cereris licet et Cybeles aulæa relinquas:
Tanto majores humana negotia ludi.
 An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora quique solet rectum descendere funem,
Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
Atque habitas, Coro semper tollendus et Austro,
Perditus ac vilis sacci mercator olentis:
Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Passum et municipes Jovis advexisse lagenas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
Victum illa mercede parat, brumamque famemque
Illa reste cavet: tu propter mille talenta
Et centum villas temerarius. Adspice portus

Et plenum magnis trabibus mare; plus hominu
est jam
In pelago; veniet classis, quocumque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium Gætulaque tantum
Æquora transiliet, sed, longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem.
Grande operæ pretium est, ut tenso folle revert
Inde domum possis tumidaque superbus aluta
Oceani monstra et juvenes vidisse marinos.
Non unus mentes agitat furor. Ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur et igni,
Hic bove percusso mugire Agamemnona credit
Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacerni
Curatoris eget qui navem mercibus implet
Ad summum latus et tabula distinguitur unda,
Quum sit causa mali tanti et discriminis hujus
Concisum argentum in titulos faciesque minuta
Occurrunt nubes et fulgura: solvite funem,
Frumenti dominus clamat piperisque coemti;
Nil color hic cœli, nil fascia nigra minatur;
Æstivum tonat. Infelix hac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus et zonam læva morsuque tenebit.
Sed cujus votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus et rutila volvit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat et picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis cura majore metuque
Servantur. Misera est magni custodia census.
Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro signisque suis Phrygiaque columna
Atque ebore et lata testudine. Dolia nudi.

Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit.
Sensit Alexander, testa qnum vidit in illa
Magnum habitatorem, quando felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes,* si sit Prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam. Mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam:
In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.
Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.
Acribns exemplis videor te claudere. Misce
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam,
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque si rugam trahit extenditque labellum:
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, si panditur ultra:
Nec Crœsi fortuna unquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis, uxorem occidere jussus.

SATIRA XV.

ARGUMENTUM.

In hac Satira, ad Volusium Bithynicum scripta, Juvenalis gravissime invehitur in religiosam Ægyptiorum dementiam, qui non modo monstra Deorum, animalia et olera, sed etiam alii alia hujusmodi numina colant, et ob hanc religionis diversitatem tanto se invicem odio prosequantur, ut cæco non-

* *Abest* Heinr.

numquam furore instincti eos, qui aliis utantur sacris, devorare non dubitent. (v. 1-13.) Quæ ne ne quis fabulosa esse censeat et similia iis, quæ Ulysses Alcinoo super cœnam de Læstrygonum Cyclopumque immanitate et ἀνθρωποφαγίᾳ narraverit, (13-26.) exemplum memorat efferatissimæ hujus crudelitatis, quod sua ætas viderit, et refert, finitima oppida, Tentyra et Coptum, antiqua simultate, nullam aliam ob causam, quam quod diversa coluerint numina, ita arsisse, ut nuper Coptitæ cum Tentyritis, diem festum agentibus et larga meri potione oneratis, quo facilior victoria esset, jurgio contendendi occasionem inde ceperint, utque rixa primum conviciis ac clamorc, deinde percussione capitum vulneribusque, pugnis et lapidibus iuflictis, transacta, mox armis sumtis in prælium exarserit, in quo fugatis Coptitis, unus eorum, qui nimia formidine cursum præcipitans procubuerit, captus a Tentyritis et non modo in plurima sectus frusta et particulas, ut multis sufficeret, sed crudus etiam ac totus corrosis ossibus tanta aviditate devoratus sit, ut qui ex hostibus novissimi venerint, absumto jam toto corpore, ductis per terram digitis aliquid de sanguine ejus gustaverint. (27-92.) Tanta inhumanitate nullum umquam populum sæviisse dicit: non Calaguritanos in Vasconum finibus, qui, longa demum obsidione ad diram redacti famem et ignari adhuc Stoicorum philosophiæ, vitam inhonesto modo, humanorum scilicet corporum dapibus protraxerint; (93-114.) non Tauros, qui hominbs tantum immolaverint Dianæ, non etiam comederint; (115-119,) non Cimbros nec Britannos aut Sauromatas et Agathyrsos. (119-128.) Tum poeta acerbe inerepat inimicitiam et odium, quod feræ

non nisi in dispar genus, homines autem in se ipsos gerant, quodque prorsus contrarium sit naturæ, quæ humano generi mollissima dederit corda, et ceteris animalibus

Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium et præstare juberet. (129-174.)

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc; illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos,* hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum et cæpe nefas violare et frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa; nefas illic fetum jugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
Tale super cœnam facinus narraret Ulixes
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nemo
Hunc abjcit, sæva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Læstrygonas atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam vel concurrentia saxa
Cyaneas † plenos et tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?

* *Æluros*, Heinr. † *Cyanea*, Heinr.

Sic aliquis merito nondum ebrius et minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna:
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper Consule Junio
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos vulgi scelus et cunctis graviora cothurnis.
Nam scelus, a Pyrrha quanquam omnia syrmata volvas,
Nullus apud tragicos populus facit. Accipe, nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.

Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium et nunquam sanabile vulnus
Ardet adhuc, Coptos* et Tentyra. Summus utrinque
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent, positis ad templa et compita mensis
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Ægyptus: sed luxuria, quantum ipse notavi,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis et
Blæsis atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Unguenta et flores multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, et vice teli

* *Ombos* Heinr.

Sævit nuda manus: paucæ sine vulnere malæ:
Vix cuiquam aut nulli toto certamine nasus
Integer. Adspiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies et hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen et pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent:
Et sane quo tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, et jam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditioni
Tela; nec hunc lapidem, quales et Turnus et Ajax,
Vel quo Tydides percussit pondere coxam
Æneæ; sed quem valeant emittere dextræ
Illis dissimiles et nostro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat atque pusillos
Ergo Deus, quicumque adspexit, ridet et odit.
A diverticulo repetatur fabula. Postquam
Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet et infestis pugnam instaurare sagittis;
Terga fugæ* celeri præstantibus omnibus, instant
Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.
Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
Frusta et particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba: nec ardenti decoxit aeno
Aut verubus: longum usque adeo tardumque putavit
Exspectare focos, contenta cadavere crudo.

* *Fuga* Heinr.

Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa cœli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. Elemento gratulor et te
Exsultare reor. Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil unquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quæras et dubites, an
Prima voluptatem gula senserit. Ultimus autem,
Qui stetit absumto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, hæc fama est, alimentis talibus olim
Produxere animas: sed res diversa, sed illic
Fortunæ invidia est bellorumque ultima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi: sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem ac maciem et tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve Deorum
Viribus abnuerit dira atque immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
Zenonis præcepta monent: nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat. Sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos:
De conducendo loquitur jam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, et par
Virtute atque fide, sed major clade, Saguntus
Tale quid e cusat. Mæotide sævior ara

Ægyptus: quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines (ut jam, quæ carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil
Aut gravius cultro timet hostia. Quis modo casus
Impulit hos? quæ tanta fames infestaque vallo
Arma coegerunt tam detestabile monstrum
Audere? Anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones unquam,
Sauromatæve* truces aut immanes Agathyrsi,
Hac sævit rabie imbelle et inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis
Et brevibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se Natura fatetur,
Quæ lacrumas dedit: hæc nostri pars optima sensus.
Plorare ergo iubet casum lugentis amici
Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem
Circumscriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, quum funus adultæ
Virginis occurrit vel terra clauditur infans
Et minor igne rogi. Quis enim bonus et face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Ulla aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium divinorumque capaces

* *Sauromatæque* Heinr.

Atque exercendis capiendisque artibus apti
Sensum a cœlesti demissum traximus arce,
Cujus egent prona et terram spectantia. Mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium et præstare juberet,
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore et proavis habitatas linquere silvas;
Ædificare domos, Laribus conjungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino limine somnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapsum aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare signa tuba, defendier isdem
Turribus atque una portarum clave teneri.
Sed jam serpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sævis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est; quum rastra et sarcula tantum
Adsueti coquere et marris ac vomere lassi
Nescierint primi gladios extundere* fabri.
Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem: sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
Tanquam homine et ventri indulsit non omne legumen?

* *Extendere* Heinr.

SATIRA XVI.

ARGUMENTUM.

Conditionem militum multis partibus meliorem, quam paganorum, esse ostenditur, (v. 1-6.*) quod illi ab his non facile ullam accipiant injnriam eamque impune iis inferre possint, quum proprios habeant judices, et lege Camilli extra vallum litigare vetentur, commilitones autem non modo reum per fas ac nefas tueantur, sed damnatum quoque vindicent; (7-34) quod confestim iis, et quoties lubeat, jus dicatur, et neque initium, neque finis litium in longinqnum differatur tempus; (*35-50.*) quod peculium iis sit castrense, et hinc jus testandi vivo adhuc patre; (*51-56.*) quod phaleras, torques aliaque virtutis præmia consequantur, quum ipsius ducis referat, et honorari milites et locupletari. (*56-60.*)*

Quis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? Nam* si subeuntur prospera castra,
Me pavidum excipiat tironem porta secundo
Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti
Et Samia genitrix quæ delectatur arena.
  Commoda tractemus primum communia: quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat; immo etsi pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos Prætori ostendere dentes
Et nigram in facie tumidis livoribus offam

* *Quod* Heinr.

Atque oculum, medico nil promittente, relictum.
Bardaicus judex datur hæc punire volenti
Calceus et grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum et more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra
Et procul a signis. Justissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
Ultio, si justæ defertur causa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli
Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
Vindicta gravior, quam injuria. Dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli,
Quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
Millia clavorum. Quis tam procul absit ab Urbe
Præterea? quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? Lacrumæ siccentur protenus, et se
Excusaturos non sollicitemus amicos,
Da testem, judex quum dixerit. Audeat ille,
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, Vidi?
Et credam dignum barba dignumque capillis
Majorum. Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.
Præmia nunc alia atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus aut campum mihi si vicinus ademit
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo* coluit puls annua libo;
Debitor aut sumtos pergit non reddere numos,
Vana supervacui dicens chirographa ligni:

* *Patulo* Heinr.

Exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties subsellia tantum
Sternuntur; jam facundo ponente lacernas
Cædicio et Fusco jam micturiente, parati
Digredimur; lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
Quod placitum est ipsis, præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.
Solis præterea testandi militibus jus
Vivo patre datur: nam, quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum
Signorum comitem castrorumque æra merentem,
Quamvis jam tremulus, captat pater. Hunc labor æquus
Provehit et pulcro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Ut læti phaleris omnes et torquibus omnes.

A. PERSII FLACCI

SATIRÆ VI.

A. PERSII FLACCI
VITA
QUÆ VULGO TRIBUITUR SUETONIO.

A. PERSIUS FLACCUS natus est pridie nonas Decembris, Fabio Persico, L. Vitellio coss.* Decessit viii. kalendas Decembris, P. Mario, L. Asinio Gallo coss.†

Natus in Etruria Volaterris, eques Romanus, sanguine et affinitate primi ordinis viris conjunctus, decessit ad octavum milliarium via Appia, in prædiis suis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere sex. Fulvia Sisennia mater nupsit postea Fusio, equiti Romano: et eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus usque ad annum xii. Volaterris: inde Romæ apud grammaticum Remmium Palæmonem, et apud rhetorem Virginium Flavum. Quum esset annorum xvi. amicitia cœpit uti Annæi Cornuti, ita ut ab eo nusquam discederet: a quo inductus aliquatenus in philosophiam est. Sed mox ut a schola et magistris diverterat, lecto libro Lucilii decimo, vehementer Satiras componere studuit: cujus libri principium imitatus est, sibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium poetarum et oratorum insectatione, ut etiam Neronem culpaverit. Cuju ver-

* A. ab V. C. 787, a C. N. 34, d. 4 Dec.
† A. ab V. C. 815. a C. N. 62, d. 24 Nov.

sus in Neronem quum ita se haberet: ***Auriculas asini Mida rex habet:*** in hunc modum a Cornuto, ipso nondum mortuo, est emendatus: ***Auriculas asini quis non habet?*** ne hoc Nero in se dictum arbitraretur. Amicos habuit a prima adolescentia Cæsium Bassum, poetam, et Calpurnium Suram, qui eo vivo juvenis decessit. Coluit ut patrem Servilium Nonianum. Per Cornutum cognovit Annæum etiam Lucanum, æquævum, auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore tragicus fuit, sectæ Stoicæ, qui libros philosophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci, ut vix retineret se, illo recitante, a clamore. [quin illa vera esse poemata diceret]. Sero cognovit Senecam, sed non ut caperetur ejus ingenio. Usus est apud Cornutum duorum convictu doctissimorum et sanctissimorum virorum, acriter tum philosophantium, Claudii Agathemeri, medici Lacedæmonii, et Petronii Aristocratis, Magnetis, quos unice miratus est et æmulatus, quum æquales essent, et Cornuti minores. Ipse etiam decem fere annis summe dilectus a Pæto Thrasea est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulchræ, pietatis erga matrem et sororem et amitam exemplo sufficientis. Fuit frugi et pudicus. Reliquit circa sestertium vicies matri et sorori: scriptis tamen ad matrem codicillis rogavit, ut daret Cornuto sestertia, ut quidam, centum; ut alii volunt, plus, et argenti facti pondo viginti, et libros circa septingentos, sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus sublatis libris, pecuniam sorori et matri, quas heredes

fecerat, reliquit. Et raro, et tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui demti sunt ultimo libri, ut quasi finitus esset. Leviter retractavit Cornutus, et Cæsio Basso petenti ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripsit etiam in pueritia Flaccus prætextam, et *Ὁδοιπορικῶν* librum unum, et paucos uxori Thraseæ in Arriam matrem versus, quæ se ante virum occiderat. Omnia autem ea Cornutus auctor fuit matri ejus ut aboleret. Editum librum continuo mirari homines et diripere cœperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno ætatis xxix.

SATIRA PRIMA.

PROLOGUS.

Nec fonte labra prolui caballino,
Nec in bicipiti somniasse Parnasso
Memini, ut repente sic poeta prodirem ;
Heliconidasque pallidamque Pirenen
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces : ipse semipaganus
Ad sacra vatum carmen affero nostrum.
Quis expedivit psittaco suum Χαῖρε *!*
Picasque docuit nostra verba conari ?
Magister artis ingenique largitor,
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poetas et poetrias picas
Cantare credas Pegaseium nectar.

O CURAS hominum ! o quantum est in rebus inane!
Quis leget hæc ? Min' tu istud ais ? Nemo hercule !
Nemo ?
Vel duo, vel nemo. *Turpe et miserabile !* Quare?
Ne mihi Polydamas et Troiades Labeonem
Prætulerint ? Nugæ ! Non, si quid turbida Roma
Elevet, accedas, examenque improbum in illa

Castiges trutina, nec te quæsiveris extra.
Nam Romæ est quis non? At si fas dicere! Sed fas
Tunc, quum ad canitiem et nostrum istud vivere triste
Adspexi, ac nucibus facimus quæcumque relictis,
Quum sapimus patruos: tunc, tunc, ignoscite.
Nolo.
Quid faciam? Sed sum petulanti splene cachinno.
Scribimus, inclusus numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.
Scilicet hæc populo, pexusque togaque recenti,
Et natalitia tandem cum sardonyche albus,
Sede legens celsa, liquido quum plasmate guttur
Mobile colluerit, patranti fractus ocello.
Heic neque more probo videas neque voce serena
Ingentes trepidare Titos, quum carmina lumbum
Intrant, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.
Tun' vetule auriculis alienis colligis escas,
Auriculis, quibus et dicas cute perditus: ohe!—
Quid didicisse, nisi hoc fermentum et quæ semel intus
Innata est, rupto jecore exierit caprificus?
En pallor seniumque!—o mores! usque adeone
Scire tuum nihil est, nisi, te scire hoc, sciat alter?
At pulchrum est, digito monstrari, et dicier, hic est!
Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.
Heic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est,
Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypsipylas, vatum et plorabile si quid,

Eliquat, et tenero supplantat verba palato.
Assensere viri. Nunc non cinis ille poetæ
[illegible] Non levior cippus nunc imprimit ossa?
Laudant convivæ. Nunc non e manibus illis,
Nunc non e tumulo fortunataque favilla
Nascentur violæ? *Rides*, ait, *et nimis uncis*
Naribus indulges. An erit, qui velle recuset
Os populi meruisse, et, cedro digna locutus,
Linquere nec scombros metuentia carmina nec thus?
Quisquis es, o modo quem ex adverso dicere feci,
Non ego, quum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara avis est, si quid tamen aptius exit,
Laudari metuam: neque enim mihi cornea fibra est:
Sed recti finemque extremumque esse recuso
Euge tuum et belle. Nam belle hoc excute totum:
Quid non intus habet? non heic est Ilias Acci
Ebria veratro? non si qua elegidia crudi
Dictarunt proceres? non quidquid denique lectis
Scribitur in citreis? Calidum scis ponere sumen:
Sis comitem horridulum trita donare lacerna:
Et, "Verum," inquis, "amo: verum mihi dicito de me."
Quipote? vis dicam? "nugaris, quum tibi, calve,
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede exstet."
O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ, quantum sitiat canis Appula, tantum!
Vos o patricius sanguis, quos vivere fas est
Occipiti cæco, posticæ occurrite sannæ!
Quis populi sermo est? quis enim? nisi carmina molli
Nunc demum numero fluere, ut per læve severos

Effundat junctura ungues. "Scit tendere versum
Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno.
Sive opus in mores, in luxum, an prandia regum
Dicere, res grandes nostro dat Musa poetæ."
Ecce modo heroas sensus afferre videmus
Nugari solitos Græce, nec ponere lucum
Artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes,
Et focus, et porci, et fumosa Palilia fœno:
Unde Remus, sulcoque terens dentalia, Quinctî,
Quum trepida ante boves dictatorem induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit. Euge poeta!
Est nunc, Briseis quem venosus liber Attî,
Sunt, quos Pacuviusque et verrucosa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Quum videas, quærisne, unde hæc sartago loquendi
Venerit in linguas? unde istud dedecus, in quo
Trossulus exsultat tibi per subsellia lævis?
Nilne pudet, capiti non posse pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire, decenter?
"Fur es," ait Pedio. Pedius quid? Crimina rasis
Librat in antithetis. Doctas posuisse figuras
Laudatur. "Bellum hoc!" Bellum est? an Romule ceves?
Men' moveat? quippe et, cantet si naufragus, assem
Protulerim? Cantas, quum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? Verum, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incurvasse querela.
Sed numeris decor est et junctura addita crudis.
Claudere sic didicit versum: Berecynthius Atys,
Et: qui cæruleum dirimebat Nerea delphin,
Sic: costam longo subduximus Apennino.

Arma virum! Nonne hoc spumosum et cortice pingui,
Ut ramale vetus vegrandi subere coctum?
Quidnam igitur tenerum, et laxa cervice legendum est?
Torva Mimalloneis inplerunt cornua bombis:
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris, et lyncem Mænas flexura corymbis
Euion ingeminat: reparabilis adsonat Echo.
Hæc fierent, si testiculi vena ulla paterni
Viveret in nobis? summa delumbe saliva
Hoc natat in labris, et in udo est Mænas et Atys,
Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.
Sed quid opus, teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis, ne majorum tibi forte
Limina frigescant: sonat heic de nare canina
Litera.—Per me equidem sint omnia protinus alba,
Nil moror. Euge! omnes etenim bene miræ eritis res.
Hoc juvat. *Heic*, inquis, *veto quisquam faxit oletum!*—
Pinge duos angues: pueri, sacer est locus: extra
Meiite! Discedo.—
Secuit Lucilius Urbem,
Te Lupe, te Muti, et genuinum fregit in illis.
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, et admissus circum præcordia ludit,
Callidus, excusso populum suspendere naso.
Men' mutire nefas? nec clam, nec cum scrobe? *Nusquam.*
Heic tamen infodiam: "Vidi, vidi ipse, libelle,
Auriculas asini Mida rex habet." Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo

Iliade. Audaci quicunque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,
Adspice et hæc, si forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferveat aure:
Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit
Sordidus, et lusco qui possit dicere: lusce!
Sese aliquem credens, Italo quod honore supinus
Fregerit heminas Areti ædilis iniquas:
Nec qui abaco numeros et secto in pulvere metas
Scit risisse vafer, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans nonaria vellat.
His mane Edictum, post prandia Callirhoen do.

SATIRA II.

AD PLOTIUM MACRINUM.

HUNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.
Haud cuivis promptum est, murmurque humilesque susurros
Tollere de templis, et aperto vivere voto.
Mens bona, fama, fides! hæc clare, et ut audiat hospes:
Illa sibi introrsum et sub lingua immurmurat: *O si*
Ebullit patrui præclarum funus! et, O si

Sub rastro crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus heres
Impello, expungam! namque est scabiosus, et acri
Bile tumet. Nerio jam tertia ducitur uxor!
Hæc sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, et noctem flumine purgas.
Heus age, responde: minimum est, quod scire laboro,
De Jove quid sentis? estne ut præponere cures
Hunc cuiquam? *cuinam?* vis Staio? an scilicet hæres,
Quis potior judex, puerisve quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio—"pro Jupiter! o bone," clamet,
"Jupiter!" at sese non clamet Jupiter ipse?
Ignovisse putas, quia, quum tonat, ocius ilex
Sulfure discutitur sacro, quam tuque domusque?
An quia non fibris ovium Ergennaque jubente
Triste jaces lucis evitandumque bidental,
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter?—aut quidnam est, qua tu mercede deorum
Emeris auriculas?—pulmone et lactibus unctis?—
Ecce avia, aut metuens divum matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito et lustralibus ante salivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, et spem macram supplice voto
Nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in ædes.
Hunc optent generum rex et regina! puellæ
Hunc rapiant! quidquid calcaverit hic, rosa fiat!
Ast ego nutrici non mando vota: negato
Jupiter hæc illi, quamvis te albata rogarit.

Poscis opem nervis corpusque fidele senectæ.
Esto, age!—sed pingues patinæ tucetaque crassa
Annuere his Superos vetuere, Jovemque morantur.
Rem struere exoptas cæso bove, Mercuriumque
Accersis fibra: *Da fortunare penates!*
Da pecus, et gregibus fetum!—quo, pessime, pacto,
Tot tibi quum in flammas junicum omenta liquescant?
Attamen hic extis et opimo vincere ferto
Intendit: *jam crescit ager, jam crescit ovile,*
Jam dabitur: jam jam! donec deceptus et exspes
Nequidquam fundo suspiret nummus in imo.
Si tibi crateras argenti incusaque pingui
Auro dona feram, sudes, et pectore lævo
Excutiat guttas lætari prætrepidum cor.
Hinc illud subiit, auro sacras quod ovato
Perducis facies. *Nam fratres inter aenos,*
Somnia pituita qui purgatissima mittunt,
Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.
Aurum vasa Numæ Saturniaque impulit æra,
Vestalesque urnas et Tuscum fictile mutat.
O curvæ in terris animæ, et cælestium inanes!
Quid juvat, hos templis nostros immittere mores,
Et bona dis ex hac scelerata ducere pulpa?
Hæc sibi corrupto casiam dissolvit olivo:
Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus:
Hæc baccam conchæ rasisse, et stringere venas
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.
Peccat et hæc, peccat: vitio tamen utitur. At vos
Dicite, pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatæ a virgine puppæ.
Quum damus id Superis, de magna quod dare lance

Non possit magni Messalæ lippa propago:
Compositum jus fasque animo, sanctosque recessus
Mentis, et incoctum generosum pectus honesto.
Hæc cedo ut admoveam templis, et farre litabo.

SATIRA III.

" Nempe hoc adsidue? jam clarum mane fenestras
" Intrat, et angustas extendit lumine rimas.
" Stertimus, indomitum quod despumare Falernum
" Sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
" En quid agis? siccas insana canicula messes
" Jam dudum coquit, et patula pecus omne sub ulmo est:"
Unus ait comitum. *Verumne? itane? ocius adsit*
Huc aliquis! nemon'? Turgescit vitrea bilis.
Finditur: Arcadiæ pecuaria rudere dicas.
Jam liber et bicolor positis membrana capillis,
Inque manus chartæ nodosaque venit arundo.
Tunc queritur, crassus calamo quod pendeat humor;
Nigra quod infusa vanescat sepia lympha;
Dilutas queritur geminet quod fistula guttas.
O miser inque dies ultra miser! huccine rerum
Venimus? at cur non potius, teneroque palumbo
Et similis regum pueris, pappare minutum
Poscis, et iratus mammæ lallare recusas?

An tali studeam calamo? Cui verba? quid istas
Succinis ambages? tibi luditur: effluis amens.
Contemnere: sonat vitium percussa, maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum et molle lutum es, nunc nunc properandus, et acri
Fingendus sine fine rota. Sed rure paterno
Est tibi far modicum, purum et sine labe salinum;
(Quid metuas?) cultrixque foci secura patella.
Hoc satis? an deceat pulmonen rumpere ventis,
Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis,
Censoremque tuum vel quod trabeate salutas?
Ad populum phaleras. Ego te intus et in cute novi.
Non pudet ad morem discincti vivere Nattæ?
Sed stupet hic vitio, et fibris increvit opimum
Pingue: caret culpa: nescit, quid perdat: et alto
Demersus, summa rursus non bullit in unda.
Magne pater divum, sævos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, quum dira libido
Moverit ingenium, ferventi tincta veneno,
Virtutem ut videant, intabescantque relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra juvenci,
Aut magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter cervices terruit, *imus,*
Imus præcipites, quam si sibi dicat, et intus
Palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?
Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Discere, ab insano multum laudanda magistro,
Quæ pater adductis sudans audiret amicis.
Jure etenim id summum, quid dexter senio ferret,
Scire erat in voto: damnosa canicula quantum
Raderet: angustæ collo non fallier orcæ:
Neu quis callidior buxum torquere flagello.

Haud tibi inexpertum est, curvos deprendere mores,
Quæque docet sapiens braccatis illita Medis
Porticus, insomnis quibus et detonsa juventus
Invigilat, siliquis et grandi pasta polenta;
Et tibi quæ Samios diduxit litera ramos,
Surgentem dextro monstravit limite callem.
Stertis adhuc? lassumque caput compage soluta
Oscitat hesternum, dissutis undique malis?
Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corvos testaque lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?
Helleborum frustra, quum jam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas. Venienti occurite morbo,
Et quid opus, Cratero magnos promittere montes?
Discite et, o miseri, caussas cognoscite rerum!
Quid sumus, et quidnam victuri gignimur? ordo
Quis datus, aut metæ quam mollis flexus, et unde?
Quis modus argento? quid fas optare? quid asper
Utile nummus habet? patriæ carisque propinquis
Quantum elargiri deceat? quem te deus esse
Jussit, et humana qua parte locatus es in re
Disce, neque invideas, quod multa fidelia putet
In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,
Et piper, et pernæ, Marsi monimenta clientis,
Mænaque quod prima nondum defecerit orca.
Heic aliquis de gente hircosa centurionum
Dicat: *Quod sapio, satis est mihi: non ego curo*
Esse, quod Arcesilas ærumnosique Solones,
Obstipo capite, et figentes lumine terram,
Murmura quum secum et rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Ægroti veteris meditantes somnia: gigni

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.
Hoc est, quod palles? cur quis non prandeat, hoc est?
His populus ridet: multumque torosa juventus
Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.
Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus, et ægris
Faucibus exsuperat gravis halitus; inspice sodes:
Qui dicit medico, jussus requiescere, postquam
Tertia compositas vidit nox currere venas,
De maiore domo modice sitiente lagena
Lenia loturo sibi Surrentina rogarit.
"Heus bone, tu palles." *Nihil est.* "Videas tamen istud,
"Quidquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis."
At tu deterius palles: ne sis mihi tutor:
Jam pridem hunc sepeli: tu restas. "Perge, tacebo."
Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,
Gutture sulfureas lente exhalante mephites.
Sed tremor inter vina subit, calidumque trientem
Excutit e manibus: dentes crepuere retecti:
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candelæ: tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis.
In portam rigidos calces extendit: at illum
Hesterni capite induto subiere Quirites.
"Tange miser venas, et pone in pectore dextram!"
Nil calet heic. "Summosque pedes adtinge manusque."
Non frigent.—Visa est si forte pecunia, sive
Candida vicini subrisit molle puella,
Cor tibi rite salit? Positum est algente catino

Durum olus, et populi cribro discussa farina:
Tentemus fauces. Tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeia radere beta.
Alges, quum excussit membris timor albus aristas:
Nunc face supposita fervescit sanguis, et ira
Scintillant oculi: dicisque facisque, quod ipse
Non sani esse hominis non sanus juret Orestes.

SATIRA IV.

"Rem populi tractas?" barbatum hoc crede magistrum
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ:
"Quo fretus? dic, o magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium et rerum prudentia velox
Ante pilos venit: dicenda tacendaque calles.
Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ
Majestate manus. Quid deinde loquere? *Quirites*
Hoc, puto, non justum est: illud male: rectius istud.
Scis etenim justum gemina suspendere lance
Ancipitis libræ: rectum discernis, ubi inter
Curva subit, vel quum fallit pede regula varo:
Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.
Quin tu igitur summa nequidquam pelle decorus,
Ante diem blando caudam jactare popello
Desinis, Anticyras melior sorbere meracas.
Quæ tibi summa boni est? Uncta vixisse patella
Semper, et adsiduo curata cuticula sole?

Exspecta! haud aliud respondeat hæc anus. I nunc:"
Dinomaches ego sum. Suffla. "*Sum candidus.*
"Esto,
Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
Quum bene discincto cantaverit ocima vernæ."
Ut nemo in sese tentat descendere, nemo!
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.
Quæsieris, "Nostin' Vectidi prædia?" *Cujus?*
"Dives arat Curibus, quantum non milvus oberret."
Hunc ais, hunc, dis iratis genioque sinistro,
Qui, quandoque jugum pertusa ad compita figit,
Seriolæ veterem metuens deradere limum,
Ingemit, Hoc bene sit! *tunicatum cum sale mordens*
Cæpe, et, farrata pueris plaudentibus olla,
Pannosam fæcem morientis sorbet aceti.
At si unctus cesses, et figas in cute solem,
Est prope te ignotus, cubito qui tangat, et acre
Desputat in mores: penemque arcanaque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas:
Tu, quum in maxillis balanatum gausape pectas
Inguinibus quare detonsus gurgulio exstat?
Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant,
Elixasque nates labefactent forcipe adunca,
Non tamen ista filix ullo mansuescit aratro.
Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.
Vivitur hoc pacto: sic novimus. Ilia subter
Cæcum vulnus habes; sed lato balteus auro
Protegit. Ut mavis, da verba, et decipe nervos,
Si potes. *Egregium quum me vicinia dicat,*
Non credam? Viso si palles, improbe, nummo;
Si facis, in penem quidquid tibi venit amarum;
Si puteal multa cautus vibice flagellas:

Nequidquam populo bibulas donaveris aures.
Respue, quod non es: tollat sua munera cerdo.
Tecum habita: noris, quam sit tibi curta supellex!

SATIRA V.

AD ANNÆUM CORNUTUM.

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, et linguas optare in carmina centum,
Fabula seu mœsto ponatur hianda tragœdo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.—
Quorsum hæc? aut quantas robusti carminis offas
Ingeris, ut par sit centeno gutture niti?
Grande locuturi nebulas Helicone legunto,
Si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestæ
Fervebit, sæpe insulso cœnanda Glyconi.
Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino,
Folle premis ventos; nec clauso murmure raucus
Nescio quid tecum grave cornicaris inepte;
Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togæ sequeris, junctura callidus acri,
Ore teres modico, pallentes radere mores
Doctus et ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe, quæ dicas, mensasque relinque Mycenis
Cum capite et pedibus, plebeiaque prandia noris.—
Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur. Tibi nunc, hortante Camena,
Excutienda damus præcordia: quantaque nostræ

Pars tua sit, Cornute, animæ, tibi, dulcis amice,
Ostendisse juvat. Pulsa, dignoscere cautus,
Quid solidum crepet, et pictæ tectoria linguæ.
Heic ego centenas ausim deposcere voces,
Ut, quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
Voce traham pura, totumque hoc verba resignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.
  Quum primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis laribus donata pependit;
Quum blandi comites, totaque inpune Suburra
Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo;
Quumque iter ambiguum est, et vitæ nescius error
Diducit trepidas ramosa in compita mentes:
Me tibi supposui. Teneros tu suscipis annos
Socratico, Cornute, sinu. Tunc fallere sollers
Adposita intortos extendit regula mores,
Et premitur ratione animus vincique laborat,
Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Unum opus et requiem pariter disponimus ambo,
Atque verecunda laxamus seria mensa.
Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
Consentire dies, et ab uno sidere duci.
Nostra vel æquali suspendit tempora Libra
Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
Dividit in Geminos concordia fata duorum,
Saturnumque gravem nostro Jove frangimus una.
Nescio, quid? certe est, quod me tibi temperat, astrum.
  Mille hominum species, et rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti

Rugosum piper et pallentis grana cumini:
Hic satur inriguo mavult turgescere somno:
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
In Venerem est putris. Sed quum lapidosa chiragra
Fregerit articulos, veteris ramalia fagi:
Tunc crassos transisse dies, lucemque palustrem,
Et sibi jam seri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis juvat impallescere chartis.
Cultor enim juvenum purgatas inseris aures
Fruge Cleanthea. Petite hinc juvenesque senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis.
Cras hoc fiet. Idem cras fiet. *Quid, quasi magnum?*
Nempe diem donas. Sed quum lux altera venit,
Jam cras hesternum consumsimus. Ecce aliud cras
Egerit hos annos, et semper paullum erit ultra.
Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno
Vertentem sese, frustra sectabere canthum,
Quum rota posterior curras et in axe secundo.
Libertate opus est, non hac, quam, ut quisque, Velina
Publius emeruit: scabiosum tesserula far
Possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit! hic Dama est non tressis agaso,
Vappa et lippus, et in tenui farragine mendax:
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Papæ! Marco spondente recusas
Credere tu nummos? Marco sub judice palles?
Marcus dixit. Ita est. *Adsigna, Marce, tabellas.*
Hæc mera libertas: hanc nobis pilea donant.
An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet ut voluit? licet ut volo vivere: non sim
Liberior Bruto? "Mendose colligis," inquit

Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
“¶Hoc—reliquum accipio—licet ut volo vivere, tolle.”
Vindicta postquam meus a prætore recessi,
Cur mihi non liceat, jussit quodcumque voluntas
Excepto, si quid Masuri rubrica vetavit?
Disce! sed ira cadat naso rugosaque sanna,
Dum veteres avias tibi de pulmone revello.
Non prætoris erat, stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaveris alto.
Stat contra ratio, et secretam gannit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,
Ut teneat vetitos inscitia debilis actus.
Diluis helleborum, certo compescere puncto
Nescius examen. Vetat hoc natura medendi.
Navim si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perisse
Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
Ars dedit? et veri speciem dignoscere calles,
Ne qua subærato mendosum tinniat auro?
Quæque sequenda forent, quæque evitanda vicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti?
Es modicus voti, presso lare, dulcis amicis?
Jam nunc adstringas, jam nunc granaria laxes?
Inque luto fixum possis transcendere nummum,
Nec gluto sorbere salivam Mercurialem?
Hæc mea sunt, teneo: quum vere dixeris, esto
Liberque ac sapiens, prætoribus ac Jove dextro.
Sin tu, quum fueris nostræ paullo ante farinæ,
Pelliculam veterem retines, et fronte politus
Astutam vapido servas sub pectore vulpem:

Quæ dederam supra, repeto, funemque reduco.
Ni tibi concessit ratio, digitum exsere, peccas.
Et quid tam parvum est? Sed nullo thure litabis,
Hæreat in stultis brevis ut semuncia recti.
Hæc miscere nefas: nec, quum sis cætera fossor,
Tris tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.
Liber ego. Unde datum hoc sumis, tot subdite rebus?
An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
"I puer, et strigiles Crispini ad balnea defer."
Si increpuit: "cessas nugator?" servitium acre
Te nihil inpellit: nec quidquam extrinsecus intrat,
Quod nervos agitet. Sed si intus et in jecore ægro
Nascantur domini: quin tu inpunitior exis,
Atque hic, quem ad strigiles scutica et metus egit herilis!
Mane piger stertis: "Surge," inquit avaritia:" eja
Surge! "Negas. Instat," surge! "inquit. *Non queo.* Surge!"
Et quid agam? "Rogitas? saperdas advehe Ponto,
Castoreum, stuppas, ebenum, thus, lubrica Coa.
Tolle recens primus piper e sitiente camelo.
Verte aliquid, jura." *Sed Jupiter audiet.* "Eheu
Baro, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si vivere cum Jove tendis."
Jam pueris pellem succinctus et œnophorum aptas:
Ocius ad navem! Nihil obstat, quin trabe vasta
Ægæum rapias, nisi sollers luxuria ante
Seductum moneat: "Quo deinde insane ruis? quo?

Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non exstinxerit urna cicutæ.
Tun' mare transsilias? tibi torta cannabe fulto,
Cœna sit in transtro? Veientanumque rubellum
Exhalet, vapida læsum pice, sessilis obba?
Quid petis? ut numi, quos heic quincunce modesto
Nutrieras, pergant avidos sudare deunces?
Indulge genio: carpamus dulcia: nostrum est,
Quod vivis: cinis et manes et fabula fies:
Vive memor leti: fugit hora: hoc, quod loquor, inde est."
En quid agis? duplici in diversum scinderis hamo:
Hunccine, an hunc sequeris? subeas alternus oportet
Ancipiti obsequio dominos; alternus oberres.
Nec tu, quum obstiteris semel, instantique negaris
Parere imperio: *rupi jam vincula!* dicas.
Nam et luctata canis nodum abripit: attamen illi,
Quum fugit, a collo trahitur pars longa catenæ.
Dave, cito, hoc credas jubeo, finire dolores
Præteritos meditor. Crudum Chærestratus unguem
Abrodens ait hæc. *An siccis dedecus obstem*
Cognatis? an rem patriam rumore sinistro
Limen ad obscœnum frangam, dum Chrysidis udas
Ebrius ante fores exstincta cum face canto?—
" Euge, puer, sapias: dis depellentibus agnam
" Percute."—*Sed censen' plorabit, Dave, relicta?*—
" Nugaris: solea puer objurgabere rubra.
" Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.
" Nunc ferus et violens: at, si vocet, haud mora, dicas:

“*Quidnam igitur faciam? nec nunc, quum accersor, et ultro*
“*Supplicet, adcedam?*” Si totus et integer illinc
Exieras, nec nunc. Hic, hic, quem quærimus, hic est:
Non in festuca, lictor quam jactat ineptus.
Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? vigila, et cicer ingere large
Rixanti populo, nostra ut Floralia possint
Aprici meminisse senes. Quid pulchrius? At quum
Herodis venere dies, unctaque fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas, rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino:
Labra moves tacitus, recutitaque sabbata palles.
Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto:
Tunc grandes Galli, et cum sistro lusca sacerdos,
Incussere deos inflantes corpora, si non
Prædictum ter mane caput gustaveris alli.
 Dixeris hæc inter varicosos centuriones
Continuo crassum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Græcos curto centusse licetur.

SATIRA VI.

AD CÆSIUM BASSUM

Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?
Jamne lyra et tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex, numeris veterum primordia vocum,

Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ:
Mox juvenes agitare jocos, et pollice honesto
Egregius lusisse senes. Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, et multa litus se valle receptat.
Lunai portum, est operæ, cognoscite, cives.
Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse
Mæonides, Quintus pavone ex Pythagoreo.
Heic ego securus vulgi, et quid præparet Auster
Infelix pecori: securus et angulus ille
Vicini nostro quia pinguior. Etsi adeo omnes
Ditescant orti pejoribus, usque recusem
Curvus ob id minui senio, aut cœnare sine uncto,
Et signum in vapida naso tetigisse lagena.
Discrepet his alius. Geminos, horoscope, varo
Producis genio. Solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice emta,
Ipse sacrum irrorans patinæ piper. Hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar;
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem sollers turdarum nosse salivam.
Messe tenus propria vive, et granaria, fas est,
Emole. Quid metuis? Occa, et seges altera in herba est.
Ast vocat officium: trabe rupta Bruttia saxa
Prendit amicus inops, remque omnem surdaque vota
Condidit Ionio: jacet ipse in litore, et una
Ingentes de puppe dei, jamque obvia mergis
Costa ratis laceræ. Nunc et de cespite vivo
Frange aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
Cærulea in tabula.—Sed cœnam funeris heres

Negliget iratus, quod rem curtaveris : urnæ
Ossa inodora dabit, seu spirent cinnama surdum,
Seu ceraso peccent casiæ, nescire paratus.
" *Tune bona incolumis minuas ?*" Et Bestius urget
Doctores Graios : *Ita fit, postquam sapere urbi*
Cum pipere et palmis venit nostrum hoc maris expers :
Fœnisecæ crasso vitiarunt unguine pultes.—
Hæc cinere ulterior metuas ? at tu, meus heres
Quisquis eris, paullum a turba seductior audi :
" O bone, num ignoras ? missa est a Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, et aris
Frigidus excutitur cinis : ac jam postibus arma,
Jam chlamydes regum, jam lutea gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos.
Dis igitur genioque ducis centum paria, ob res
Egregie gestas, induco. Quis vetat ? aude !
Væ, nisi connives ! oleum artocreasque popello
Largior. An prohibes ? dic clare ! *Non adeo*, inquis.
Exossatus ager juxta est. Age, si mihi nulla
Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, sterilis matertera vixit,
Deque avia nihilum superest : accedo Bovillas
Clivumque ad Virbi : præsto est mihi Manius heres."—
Progenies terræ ?—" Quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater : haud prompte, dicam tamen. Adde etiam unum,
Unum etiam : terræ est jam filius. Et mihi ritu
Manius hic generis prope major avunculus exit.

Sum tibi Mercurius: venio deus huc ego, ut ille
Pingitur. An renuis? vin' tu gaudere relictis?"
Deest aliquid summæ. "Minui mihi: sed tibi totum est,
Quidquid id est. Ubi sit, fuge quærere, quod mihi quondam
Legarat Stadius, neu dicta repone paterna:
Fœnoris accedat merces: hinc exime sumptus."—
Quid reliquum est?—"Reliquum? nunc nunc impensius unge,
Unge puer caules. Mihi festa luce coquatur
Urtica, et fissa fumosum sinciput aure,
Ut tuus iste nepos olim, satur anseris extis,
Quum morosa vago singultiat inguine vena,
Patriciæ immeiat vulvæ? mihi trama figuræ
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter?"
Vende animam lucro: mercare, atque excute sollers
Omne latus mundi, ne sit præstantior alter
Cappadocas rigida pingues plausisse catasta.
Rem duplica.—*Feci: jam triplex, jam mihi quarto,*
Jam decies redit in rugam. Depinge, ubi sistam.
Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi!—

OXONII, EXCUDEBAT I. MUSGROVIUS.

D. JUNII JUVENALIS

VITA

QUÆ VULGO TRIBUITUR SUETONIO.

JUNIUS Juvenalis, libertini locupletis, incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamavit, animi magis causa, quam quod scholæ se aut foro præpararet. Deinde paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum poetamque ejus semestribus militiolis tumentem, hoc genus scripturæ industriose excoluit. Et tamen bene diu ne modico quidem auditorio quidquam committere est ausus. Mox magna frequentia magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque, quæ prima fecerat, inferciret novis scriptis:

Quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Præfectus Pelopea facit, Philomela tribunos.

Erat tum in deliciis aulæ histrio: multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in suspicionem, quasi tempora figurate notasset, ac statim per honorem militiæ, quamquam octogenarius, Urbe submotus missusque ad præfecturam cohortis, in extrema Ægypti parte tendentis. Id supplicii genus placuit, ut levi atque joculari delicto par esset. Verum intra brevissimum tempus angore et tædio periit.

[illegible]
[illegible] en [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

